

**Universitatea Babeș-Bolyai
Facultatea de Istorie și Filosofie
Școala Doctorală „Istorie. Civilizație. Cultură”**

TEZĂ DE DOCTORAT

**O istorie culturală a țărănimii românești
în secolul XX (1900-1940)**

Rezumat

Coordonator științific:
Prof. univ. dr. Simona NICOARĂ

doctorand:

ASZALOS Ildikó-Lucia

**Cluj-Napoca
2025**

CUPRINS

INTRODUCERE. Aspecte tematice, surse și metode de cercetare.....	3
CAPITOLUL I. Incursiuni monografice asupra lumii sătești.....	16
CAPITOLUL II. Chestiunea țărănească: moștenirea secolului al XIX-lea.....	42
CAPITOLUL III. Țărănimea și satul românesc, 1900- 1918. Vremuri în schimbare..	62
III 1. Probleme vechi într-un veac nou.....	62
III. 2 Știința de carte versus analfabetism.....	76
III.3. Polemicile politice și ideologice despre chestiunea țărănească.....	85
III.4. Societatea Agrară.....	113
III. 5. Întovărașirile rurale. Vremuri în schimbare.....	117
III.6. Învoieli, arendări și abuzuri.....	132
III.7. Răscoala din 1907 sau descătușarea frustrărilor țărănești.....	142
III 8. Casa Rurală.....	148
III 9. Povara îndatorării țărănimii. Progresul agricol cerea sacrificii.....	158
III 10. Viața la sate.....	165
CAPITOLUL IV. Lumea țărănească în perioada interbelică (1919-1940).....	177
IV.1. O majoritate demografică și o prioritate economică.....	177
IV.2. „Chestiunea țărănească” în vâltoarea capitalismului: doctrine și politici....	187
IV.3. Reforma agrară (1921).....	201
IV. 4. Expropieri. Colonizări.....	213
IV. 5. Noua stratificare socială.....	220
IV. 6. Un diferend incomod: optanții unguri.....	235
IV.7. Cooperația, pentru solidarizarea economică și financiară a sătenilor.....	239
IV.8. Reorganizarea Casei Rurale (1930).....	245
CAPITOLUL V. Gospodăria țărănească interbelică între tradiție și inovație.....	252
V.1.Aspecte de habitat și viața rurală. Apelul la înnoiri agricole.....	254
V.2. Sate scăpătate, sate ridicate.....	262
V.3. Mentalitate, practici alimentare și igienice în lumea satelor.....	279
V.4. Educație și culturalizare.....	292
V.5. Astra și Școala Țărănească.....	310
CONCLUZII.....	322
BIBLIOGRAFIE.....	327

INTRODUCERE. Aspecte tematice, surse și metode de cercetare

Tema „O istorie culturală a țăranimii românești între 1900-1948” își propune o analiză detaliată și complexă a lumii țărănești de la noi, utilizând o metodologie interdisciplinară și hermeneutică de dată recentă. Istoriografia sec. XX a manifestat un interes pentru tema țăranimii, însă nu au fost realizate sinteze ample în jurul acestui subiect atât de relevant. Istoria țăranimii și a satului românesc este un subiect complex și provocator, care necesită o cercetare amănunțită, atentă la influențele ideologice asupra demersurilor istoriografice, atât în documentele de arhivă, cât și în lucrările deja publicate de istorici și de alți cercetători. Tentația istoricilor de a restitui dominantele culturale, politice, sociale ale epocilor a făcut ca lumea rurală să fie marginalizată printre temele de studiu, mai ales că aceasta s-a strecurat mereu „tăcută” în paginile trecutului. A existat și există o prejudecată a cercetătorilor de a vedea lumea rurală mult prea reticentă la capitalism, dar capitalismul nu a avut aceleași repercusiuni în toate regiunile rurale în care a pătruns. În funcție de context, a avut chiar efecte paradoxale, dezavantajante în anumite aspecte, de aceea a existat o inerție a lumii rurale, nu doar a țăranilor, dar și ale bisericilor, ce au văzut în impunerea modelului urban un asalt asupra unei lumi rurale ce își avea propriul specific social, economic și cultural. Pentru lumea occidentală, toate analizele converg spre ideea că modernizarea de la sfârșitul sec. al XIX-lea, a funcționat ca un agent distructiv în lumea rurală, contribuind la erodarea treptată a clasei țărănești. În locul acesteia s-a conturat treptat o nouă categorie socială – fermierii agricoli – exponenți ai unei agriculturi tot mai integrate în mecanismele capitalismului industrializat¹.

În Europa occidentală, procesul de industrializare a schimbat profund agricultura, transformând treptat țăranii în *muncitori industriali*. Mecanizarea agriculturii a dus la creșterea productivității, dar a redus necesarul de forță de muncă în mediul rural. Majoritatea țăranilor, cu excepția celor care se ocupau de ferme, s-au văzut obligați să-și caute locuri de muncă în sectorul industrial. Dar mai trebuie spus un aspect, influențat de asaltul romantic al naționalismelor în secolul al XIX-lea, și anume faptul că nu numai la noi, în provinciile locuite de români, ci și în spațiul occidental, elitele naționale au selectat anumite elemente din cultura țărănească pentru a le integra în identitatea culturală națională. Astfel, costumele populare, o parte a festivității rurale, muzica tradițională și preparatele culinare specifice țăranilor au fost transformate în simboluri ale patrimoniului național. În dezbaterile culturale și intelectuale, polemicile s-au axat pe tendințele de păstrare a acestui specific național sau, dimpotrivă, pe abandonarea lui, ca reziduu al unei lumi învechite, perimate. Iluziile marcante ale progresului în secolele XIX-XX au fost cele care au infiltrat profund concepțiile despre viitorul culturii și civilizației, care trebuia să fie urban, nu rural. Dihotomia rural-urban a determinat construirea unor definiții negative ale spațiului „rural”, ceea ce a alimentat dezbateri recurente în rândul opiniei publice și al politicianilor. *La fin des paysans*, o carte lansată în 1967 de Henri Mendras, sublinia că țăranul a fost mereu dezorientat de inovație, care îl împingea la specializare și îndatorare. De peste un secol, țăranului i se prezenta ideea că inovațiile erau fără consecințe sociale grave, dar în realitate ele îi bulversau statutul social, cultura și stilul de viață².

¹Cf. Eric Hobsbawm, *Age of Extremes: The Short Twentieth Century, 1914–1991*, London: Michael Joseph, 1994, pp. 288–289; Max Weber, „Capitalisme et société rurale, în Tracés”, *Revue de Sciences humaines*, 29, 2015, pp. 133–158. <https://journals.openedition.org/traces/6346>, accesat în 12 mai 2023.

²Simona Nicoară, „Introducere Reconceptualizări și reorientări în cercetarea ruralului”, în *Caiete de antropologie istorică (de acum înainte CAI)*, anul XXII, nr. 2 (43), Iulie–Decembrie, 2023, pp. 5–14.

Istoricul britanic Eric Hobsbawm, referindu-se în *Age of Extremes* (1994) la evoluția țăranimii occidentale, sublinia că cea mai dramatică schimbare a celei de-a doua părți a sec. XX, și cea care ne desparte definitiv de trecut, a fost dispariția țăranimii, care a reprezentat majoritatea umanității de-a lungul întregii istorii. Hobsbawm scria că „pentru 80% din umanitate, Evul Mediu s-a încheiat brusc în anii 1950”, când a fost declarată moartea țăranimii, nu numai demografic, ci și cultural și spiritual. Lumea rurală a fost purtătoare a unor anumite forme de comuniune și solidaritate socială, de relații, valori, norme, diferite de cele urbane. Odată cu declinul sau chiar dispariția țăranimii au dispărut și formele de viață rurală tradițională, cu valorile ei sedimentate în istorie, generație după generație. Nu se prea spune nimic despre efortul de rezistență al țăranimii la impunerea industrializării agrare sau despre receptivitatea acesteia la anumite exigențe importante ale noilor definiții ale civilizației, care impuneau educație, igienă, îmbunătățiri ale habitatului rural. Să nu uităm contextul istoric în care s-a produs dispariția țăranimii, după a doua conflagrație mondială. În răsărit, distrugerea țăranimii s-a făcut prin politica socialisto-comunistă, prin epurarea ei pentru pretinsa colaborare la regimul burghezo-moșieresc, iar în Occident, prin industrializarea agriculturii și transformarea fermierului agricol în agent al profitului. Țările mai industrializate ale Europei au avut cote din ce în ce mai mici din forța de muncă în agricultură, dar, chiar și acolo, țăranimea s-a opus deagrarizării mai mult decât se apreciază de obicei³.

Cercetătorii tind să vadă în fenomenul dispariției țăranimii un triumf, o victorie a modernității, nu o dramă a unei lumi care a traversat toată istoria, a suferit metamorfoze sociale și culturale, dar a tins spre păstrarea tradițiilor care o defineau identitar și a asigurat baza fundamentală a existenței umane și sociale: hrana⁴. Trebuie să mai constatăm că istoria și sociologia țăranimii și ale lumii rurale au un caracter național sau chiar regional, așa încât istoriile și sociologiile, inclusiv cele rurale, se închid în problemele agrare specifice lor. Noțiunile de „țăranime” și „rural” sunt atât de încrustate cu idei, imagini și prejudecăți, încât analizele temei sunt nevoite să găsească o linie cât mai convingătoare și onestă. În ultima jumătate de secol, definirea lumii rurale trece foarte des prin filtrele teoriilor sociologice, care consideră că ruralitatea nu mai există în Occident, această dispariție fiind dată de așa-zisa incompatibilitate dintre lumea tradițională și avântul postmodernității, atât de reticentă la istorie și memorie. Sub aceste prejudecăți a avut loc un *boom* al studiilor academice despre țăranime în anii '60-'80, majoritatea vorbind despre țăranime și satele istorice ca despre o lume încăpățânată să păstreze tradițiile, o lume separată de traseul progresului, al *modernității avansate*, rămasă multă vreme în obscurantism cultural și spiritual⁵. Spre deosebire de „urbanitatea” care a fost creionată cu trăsături ideale („civilitate”, obiceiuri politicoase, curtoazie etc.), „ruralitatea” sau „rusticitatea”, a fost descrisă ca o realitate înapoiată, „periferică”⁶.

În „*Remembering Peasants: A Personal History of a Vanished World*” (2024), istoricul P. Joyce constata o nefamiliaritate generală a cercetătorilor din științele sociale cu istoria complexă a țăranimii și zelul exagerat al comemorării dispariției acesteia de pe pământul european. Joyce pare să creadă că anii '70 au marcat o ruptură istorică critică între Europa țărănească și modernitate. Motivul acestei transformări a

³E. Hobsbawm, *op.cit.*, pp. 288–289.

⁴Glenn Davis Stone, „Malthus, Agribusiness, and the Death of the Peasantry”, *Current Anthropology*, vol. 42, no. 4, August–October 2001, pp. 575–578.

⁵Henry Bernstein, „The Peasantry” in *Global Capitalism: Who, Where and Why?*, Socialist Register 2001, pp. 25–26.

⁶S. Nicoară, *op. cit.*, pp. 5–7.

fost „a treia revoluție agricolă” – mecanizarea fermelor, standardizarea culturilor și creșterea concentrării terenurilor și a capitalului. Joyce ne arată că aceste transformări au intensificat convingerea cercetătorilor că definiția țăranului trebuie schimbată, iar modul lui de viață, cultura și spiritualitatea trebuie analizate sub semnul anacronismului. El respinge ideea evitării etichetei „țăărănesc” din cauza conotațiilor sale peiorative moderne și observă că unii cercetători riscă nu doar să disprețuiască lumea rurală, ci și să cadă în tentația romantizării ei, dacă nu iau în considerare și numeroasele calamități sociale, naturale, politice și militare care au marcat trecutul modern. Realitatea țăranului a fost împărțită între perioadele „obișnuite, cotidiene” ale muncii agricole și „suferința extraordinară” a foametei, războiului și dezastrelor naturale. Joyce abordează și economia politică a vieții țărănești, trecând în revistă factorii care au afectat supraviețuirea țăranilor în modernitate – piețele, proprietatea pământului, organizarea câmpului, natura, iobăgia și altele – subliniind diversitatea experienței țărănești europene din trecut. Chestiunea istorică și contemporană a țăranilor presupune multiple aspecte cultural-antropologice, iar Joyce analizează locuințele țărănești, atât prin arhitectura lor, cât și prin accesoriile comune din interior, alături de obiceiurile legate de botez, căsătorie și înmormântare, înainte de a aprofunda o discuție despre cosmologia și folclorul țărănesc. El evidențiază importanța cultelor populare, a credințelor religioase, a pelerinajelor și a altor obiceiuri care caracterizau practicile religioase sincretice ale țăranilor europeni.

Din punct de vedere al istoriei culturale, studiul țăărănimii presupune o panoramă amplă și complexă, care include atât analiza ei ca realitate demografică, cât și ca mentalitate socială. De-a lungul istoriei, diversitatea satului românesc a fost remarcabilă, însă, pe lângă schimbări, regăsim în structura sa numeroase constante, reunite, de regulă, sub termenul de tradiții și obiceiuri. *Istoria culturală* sau *socio-culturală* a țăărănimii nu se limitează la evenimente, ci examinează și mentalul colectiv, adică sensibilitățile, atitudinile și comportamentele sociale specifice fiecărui moment istoric. Meritul recunoscut al istoriei culturale constă în imersiunea sa în specificul epocilor istorice, restituite prin surse de epocă și printr-o metodologie care valorifică contribuțiile celorlalte științe sociale⁷. Sub registrul *istoriei socio culturale* îmi propun să cercetez o diversitate de aspecte (demografice, sociale, economice, culturale, etnografice, instituționale) aflate într-o conexiune istorică inextricabilă. Importanța unui demers comparativ privește, atât verticala cronologică, cât și nivel orizontal, cel între provinciile românești. Definițiile ruralului utilizate în fiecare țară prezintă diferențe în multe puncte și nu permit o abordare comparativă **lesnicioasă**. Deși istoriografia românească a tratat subiectul țăărănimii, adesea abordările au fost limitate la perioade scurte sau la anumite regiuni, ceea ce încurajează necesitatea unei analize pe o durată mai lungă. Am optat pentru o perioadă de patru decenii, 1900-1940, tocmai pentru a surprinde marile și micile modificări care s-au resimțit în statutul, ponderea demografică, viața și activitățile dominante ale lumii rurale. Prima parte a sec. XX a fost printre cele mai bulversante perioade din viața istorică a țăărănimii, care a fost supusă, în Europa și la noi, unor regimuri politice care încurajau modernizarea, înnoirea într-o lume care a fost fundamental conservatoare. Schimbările legislative, politice, ideologice și militare, evenimentele majore, cum au fost Marele Război și Marea Depresiune (1929-1933), au influențat în mod dramatic situația țăărănimii. Așa cum vom vedea din analiză, țăărănimea a resimțit cel mai puternic impactul confruntării dintre tradiție și modernitate. Modernizarea rurală nu a

⁷Roger Chartier, „Histoire culturelle et histoire des mentalités. Trajectoires et questions”, *Revue de synthèse*, no. 111-112, 1983, pp. 277-307; Jean-Pierre Rioux, Jean-François Sirinelli, dir., *Pour une histoire culturelle*, Paris: Éditions Seuil, 1997, p. 455.

fost o călătorie liniară și totală, ci a implicat o continuă interacțiune între tradițiile locale și noile direcții economice și culturale⁸. Capitalismul liberal, pătrunzând în lumea rurală, a dus la desprinderea unor straturi țărănești de lumea rurală și la proletarianizarea acestora. Critica lui Mircea Vulcănescu la adresa fenomenului modernizării, așa cum a fost el înțeles de la pașoptiști încoace, este interesantă. Occidentalizarea și modernizarea s-au prezentat mai ales pentru țărani ca o „ieșire din fire”, ca o anomalie, o întrerupere a mersului firesc al lucrurilor. Demersul de critică a occidentalizării era mai vechi la Vulcănescu. El vorbea încă din 1932 despre „cele două Românii”, afirmând – din punctul de vedere al sociologului – caracterul ireconciliabil al rupturii dintre România rurală autentică și cea urbană modernizată: „aici, în jurul problemelor celor două Românii, stă miezul esențial al întrebării despre viitorul nostru ca neam”. Criticii, din această perspectivă, au agreat procesul de modernizare (cum ar fi Eugen Lovinescu sau Ștefan Zeletin), nu numai în aspectul lui economic, ci mai ales în cel cultural. Acești critici au invocat, în favoarea punctului lor de vedere pro-modernizator, ideea înapoierii inacceptabile a societății rurale românești, pentru a sublinia necesitatea occidentalizării⁹.

Critica lui Mircea Vulcănescu la adresa fenomenului modernizării, așa cum a fost el înțeles de la pașoptiști încoace, este interesantă. Occidentalizarea și modernizarea s-au prezentat mai ales pentru țărani ca o „ieșire din fire”, ca o anomalie, o întrerupere a mersului firesc al lucrurilor. Demersul de critică a occidentalizării era mai vechi la Vulcănescu. El vorbea încă din 1932 despre „cele două Românii”, afirmând – din punctul de vedere al sociologului – caracterul ireconciliabil al rupturii dintre România rurală autentică și cea urbană modernizată: „aici, în jurul problemelor celor două Românii, stă miezul esențial al întrebării despre viitorul nostru ca neam”. Criticii, din această perspectivă, au agreat procesul de modernizare (cum ar fi Eugen Lovinescu sau Ștefan Zeletin), nu numai în aspectul lui economic, ci mai ales în cel cultural. Acești critici au invocat, în favoarea punctului lor de vedere pro-modernizator, ideea înapoierii inacceptabile a societății rurale românești, pentru a sublinia necesitatea occidentalizării¹⁰.

Cercetarea mea își propune să examineze istoria celei mai numeroase clase sociale din România din secolele trecute, combinând perspective istorice, geografice, sociologice, etnografice, mitologice, lingvistice și juridice. Retrospectiva istorică asupra țăranimii are ca scop identificarea condiției sale sociale, juridice și economice în toate provinciile, cu scopul de a înțelege stadiul din care a început metamorfoza acestei clase sociale, sub impactul mentalităților moderne, care au făcut o prioritate din urbanizare și industrializare. Fenomene precum schimbările demografice, structura habitatului, viața cotidiană, sănătatea, problema pământului, structurile socio-economice și efectele calamităților, la nivel de comunitate și țară, sunt aspecte fundamentale în descrierea satului și a țăranului român. Un veritabil studiu al condiției sociale a țăranimii trebuie să scoată în relief structurile ierarhice ale satului rămânesc, dar și formele de comuniune a valorilor religioase și solidaritățile care s-au construit și solidificat în mentalitatea rurală¹¹.

⁸S. Nicoară, *op. cit.*, p. 9.

⁹Adrian Valentin Moraru, „Mircea Vulcănescu” și „Dimensiunea românească a existenței”, în *CAI*, anul XIX, nr. 1 (36), Ianuarie–Iunie, 2020, pp. 15-16.

¹⁰Adrian Valentin Moraru, „Mircea Vulcănescu” și „Dimensiunea românească a existenței”, în *CAI*, anul XIX, nr. 1 (36), Ianuarie–Iunie, 2020, pp. 15-16.

¹¹Jean-Claude Bontron, „Le concept de ruralité à l'épreuve du changement social”, en *Territoires ruraux et développement*, Quel rôle pour la recherche ?, Cemagref Éditions, Association Descartes, 1994, pp. 162-166.

Investigația pe care o propun are ca scop realizarea unei sinteze pe o durată lungă, fără pretenții de exhaustivitate privind istoria țăranimii, adică aspectele ei complexe, interconectate cu toate compartimentele vieții sociale, politice, economice, simbolice, mitologice, obiceiuri și mentalitate, inclusiv forme de violență. David Prodan, pentru Transilvania, și Gheorghe Platon, pentru Principate, au subliniat că studiul țăranimii trebuie efectuat într-un context mai amplu, și nu doar pe teme sau pe zone restrânse. Barbu Ștefănescu ne-a oferit argumente despre o abordare istorico-antropologică a comunităților rurale. Plecând de la constatarea că, în întreaga istorie românească, satul și țăranimea se constituie în componente demografice majore, istoria rurală este menită să rămână în centrul preocupărilor, indiferent de schimbarea modei istoriografice. *Durata lungă braudeliană, ce-și află argumentele teoretice în această lume aparent imobilă*, spunea etnologul orădean, *nu se confundă cu stagnarea, cu imobilismul de care s-a vorbit adesea. Tradiția însăși nu înseamnă, în nici o societate, o zestre imuabilă, transmisă în integritatea sa din generație în generație. Nici o generație nu are sentimentul trădării tradiției dacă renunță la unele elemente în favoarea altora din moment ce esența socială nu se schimbă. Iată câteva elemente la care istoricul este chemat să fie foarte atent, să-l dubleze pe antropolog, să-i amendeze viziunea sa presupus statică; după cum este obligat, în egală măsură, să fie atent, să identifice și să sublinieze în scrisul său elementele de continuitate, să dea credit acelor continuități*¹². În ciuda rezistenței lumii rurale față de schimbare, a existat totuși o așteptare în direcția înnoirii. B. Ștefănescu a subliniat aspecte antropologice ale satului care au rămas neclintite în fața modernității, deoarece sunt profund ancorate în esența umană și socială. În cadrul comunităților rurale, se perpetuează un set de norme comportamentale ce au contribuit la coeziunea satului și la conturarea unei identități distincte. Un element fundamental al vieții rurale îl reprezintă dimensiunea simbolică și ritualică, prin care satul își reafirmă constant valorile comune și solidaritatea. Familia, validată prin căsătorie, a fost pilonul central al organizării sociale în mediul rural¹³. Comunitatea rurală a oferit imaginea unui organism bine structurat, însă nu a fost lipsită de imperfecțiuni. Viața colectivă a satului a fost marcată de contradicții, divergențe de interese și tensiuni locale sau de amploare mai mare, manifestate uneori prin acte de violență ca reacție la nedreptăți și abuzuri. Instituțiile satului, în special primăria și biserica, au apelat la metode tradiționale pentru a asigura ordinea și buna funcționare a vieții comunitare. Totodată, statul și-a dorit și, mai ales după anul 1900, a reușit să implementeze propriile reglementări în domenii precum legislația, administrația, sănătatea și educația. În contact cu modernitatea, satul a trecut printr-un proces treptat de transformare¹⁴.

Capitolul I, intitulat Incursiuni monografice, etnografice, istorice și literare asupra lumii țăranesti relevă principalele preocupări despre lumea satului și despre mentalitatea țăranului de la 1900 la 1940. Chiar dacă studiile despre oamenii din mediul rural sunt de la jumătatea sec al XIX-lea, în primul deceniu interbelic, satul românesc a devenit un subiect central de interes pentru cercetători, studenți și profesori. Asociația Română de Monografie Socială, fondată de Dimitrie Gusti, a jucat un rol esențial în documentarea și analiza vieții rurale, organizând campanii de cercetare în mai multe sate între 1925 și 1929. Rezultatele au fost valorificate prin expoziții, filme documentare și secțiuni dedicate în muzee internaționale. Sociologia a avut preocupări importante privind țăranul și satul românesc, dar a tins spre

¹²Barbu Ștefănescu, „Istoria rurală românească și perspectiva metodologică a antropologiei istorice”, în *CAI*, anul VII, nr. 1-2 (12-13), ianuarie – decembrie, 2008, pp. 21-29.

¹³Idem, „Violență și sociabilitate rurală”, în *CAI*, anul I, nr. 2, iulie – decembrie, 2002, p. 36.

¹⁴Idem, „Modernizare rurală”, *CAI*, anul VIII, nr. 1 (14), ianuarie – iunie, 2009, pp. 31-54.

tipologizări, care au ecranat o viziune istorică a realităților rurale. Monografiile sociologice au jucat un rol important în reconstituirea tuturor aspectelor de viață rurală în secolul XX mai ales, iar datele culese au condus spre statistici, spre formularea unor judecăți generale, care ocultează specificul local sau zonal al satelor și traseul politic și ideologic diferit prin care acesta a trecut în ultimii 200 de ani. Școala monografică gustiană, sociologia de catedră de la Cluj, reprezentată de V. I. Bărbat, Constantin Sudețeanu, G. Em. Marica, I. Todoran, Traian Herseni, Henri H. Sthal ș.a. au contribuit, în perioada interbelică, la dezvoltarea studiilor depre țăranul și satul din diferitele provincii românești. Studiile au fost găzduite de reviste precum „Societatea de mâine”, „Arhiva pentru știință și reformă socială”, „Sociologie românească”, „Revista Institutului Social Banat-Crișana” sau „Buletinul Institutului Social din Basarabia” ș.a. Modalitatea prin care spiritul identitar se manifestă în conștiința țăranilor și aplicarea sa practică au fost deseori subiecte de dezbatere. Istoriografia sec. XX a fost receptivă la tema țăranimii, dar nu s-au remarcat sinteze ample în acest sens. Cele mai multe aspecte de viață socială au fost incluse în lucrări care priveau viața națională, rolul țăranimii în păstrarea tradiției sau rolul Astei în culturalizarea țăranimii etc.

Structura lucrării subliniază abordarea unor aspecte legate de istoria țăranimii, fiind construită pe Introducere, cinci capitole cu subcapitole sugestive și se încheie cu succinte concluzii. Capitolul al II-lea se intitulează Chestiunea țărănească: moștenirea sec. al XIX-lea și relevă că istoria satului și vieții satești are remarcabile continuități, deși, în veacul, naționalităților țăranul din toate provinciile a fost supus unei sistematice opere de culturalizare, care a avut efecte profunde. Pe de altă parte, se cerea păstrarea identității țărănești majoritare demografic, ca fond al identității naționale, pe de altă parte se cultivau noile mijloace, valori și principii capitaliste ale modernității. Națiunea, care avea o țăranime majoritară demografic, putea să existe fără ca țăranimea să adere la simbolurile naționale precum etnia, istoria, limba, cultura și credința. În secolul al XIX-lea, realitățile rurale au devenit subiectul central al științelor sociale, deoarece satele evidențiau probleme practice legate de igienă, locuințe precare, analfabetism, tehnologie învechită și migrația rurală. În secolul al XIX-lea, țăranimea românească a început procesul de modernizare, care s-a caracterizat prin culturalizare, înțeleasă ca efort de emancipare socială și economică, însă aceste tendințe au avut consecințe contradictorii. Modernizarea statului român s-a bazat pe consolidarea proprietății țărănești și reducerea marii proprietăți funciare, o direcție opusă față de Occident. În loc să absoarbă forța de muncă rurală în sectorul industrial, cum s-a întâmplat în Europa de Vest, România a ales calea împroprietăririi țăranilor. Acest proces nu urmărea atât îmbunătățirea condițiilor sociale ale țăranimii, ci mai degrabă crearea unui stat modern, care, în esență, nu reușea să rezolve problemele economice și sociale ale acestei clase. O segment din elita proprietarilor mari funciari s-a transformat în burghezie, dar aceste schimbări nu au avut o influență majoră asupra situației țăranimii. Cu toate acestea, burghezia națională a sprijinit modernizarea societăților agricole, însă fără a produce schimbări esențiale în condițiile de viață ale țăranilor. Finalul sec. al XIX-lea și începuturile sec. XX a fost o perioadă de schimbări ideologice și culturale, dominate de curente precum sămănătorismul, poporanismul și socialismul. Un punct comun al acestor curente era ideea că țăranul român trebuia să deșină un loc de referință în dezvoltarea națională, mai ales în privința educației. În doctrina sămănătoristă, țăranul era văzut drept „izvorul energiilor morale” și un pilon esențial pentru dezvoltarea societății. Prin acest tip de discurs, se urmărea conștientizarea țăranimii cu privire la rolul său în evoluția societății românești, accentuând necesitatea ridicării nivelului cultural prin

valorificarea specificului românesc.

Capitolul al III-lea l-am intitulat *Țărănimea și satul românesc, 1900- 1918. Vremurile în schimbare*. Acesta pune accent că starea rurală era afectată, și la începutul sec. XX, de intersecția dintre tradițiile locale și eforturile de modernizare și culturalizare promovate de statul național și de asociațiile și societățile economice și culturale. Modernizarea rurală a necesitat implicarea intelectualilor, politicienilor, dascălilor, preoților, medicilor etc. Dezbaterile în jurul chestiunii țărănești, a scoaterii majorității demografice din sărăcie și înapoiere au fost multe și polemice. Dezvoltarea economică a depins de convingerea societății cu privire la importanța noii agriculturi, dar și de conștientizarea rolului săteanului în societatea românească. Pentru ideologiile și politicile naționale din primele decenii ale sec. XX, problema țărănească a devenit crucială, mai ales după marea răscoală din 1907. Discursurile ideologice, politice, culturale, economice și spirituale nu au depășit opiniile contradictorii cu privire la viitorul satului.

Capitolul al IV-lea, se numește *Lumea țărănească în perioada interbelică (1919-1940)* și subliniază noile dezbateri legate de chestiunea țărănească în noul context al României Întregite. Interbelicul a fost una dintre perioadele cele mai dramatice, în care se suprapuneau probleme diverse legate de uniformizarea legislației și a administrației, de refacerea economică a țării, inclusiv a celei agrare. Încă majoritar rurală, România avea de rezolvat probleme grele: pe de o parte era modernizarea economică în spirit occidental, care se traducea prin asaltul industrializării, pe de altă parte condiția de stat agrar, în care marea proprietate deținea cea mai mare pondere din terenul arabil, intra în contradicție cu promisiunea expresă a regelui Ferdinand I și a Guvernelor de a da reformă electorală și agrară adecvate. Reforma agrară a mărit numărul țăranilor proprietari de loturi, dar acestea au rămas în majoritate mici și mijlocii, ceea ce nu permitea o productivitate sporită a gospodăriei rurale. Apoi, starea financiară modestă a țăranilor nu a permis cumpărarea unor mașini și unelte în număr mare deși, pași consistenți au fost făcuți prin tovărășiile rurale, prin colaborarea lor cu băncile satești.

Capitolul al V-lea *Gospodăria țărănească interbelică între tradiție și inovație*, reprezintă o panoramă a diversității satelor românești și a obiceiurilor lor culturale și spirituale. Totodată, capitolul subliniază marea operă de culturalizare, pe care Astra și celelalte societăți și asociații culturale au efectuat-o pentru ca nivelul de educație școlară, sanitară, igienică, culturală și spirituală să corepundă noilor vremuri. Concluziile, o Bibliografie selectivă și câteva Anexe încheie întreaga lucrare.

În perioada studiată, 1900-1940 există numeroase și importante relatări, cu privire la demografie, ierarhie socială, cultură rurală, alfabetizare, mentalități, igienă, conflicte sociale, influența calamităților naturale, impactul Primului Război Mondial, perioada interbelică, oferite de istorici, antropologi, sociologi, folcloriști, teologi, psihologi, profesori, medici, politicieni, etc. O bibliotecă se putea crea prin ceea ce s-a scris, publicat și vorbit despre chestiunea țărănească, dar acestea nu a fost mereu întemeiate pe constatări statistice riguroase sau pe analize care să țină cont de diferența dintre viața reală și viziunile despre sat și țăranime, vehiculate la nivel politic, cultural și ideologic. O sursă valoroasă pentru cunoașterea lumii rurale o oferă muzeele etnografice: al Muzeului Astra din Dumbrava, județul Sibiu, Muzeului Național al Satului „Dimitrie Gusti” din București, Muzeul Etnografic al Transilvaniei „Romulus Vuia” din Cluj-Napoca. Acestea reflectă aspectele ale habitatului, detalii complete ale gospodăriilor expuse pe principalele zone ale României: Transilvania, Oltenia, Banat, Maramureș, Bucovina, Moldova și Dobrogea. Mai precis, aceste muzee, reconstituie diversele tipuri de case existente între sec al XIX și al XX-lea,

precum și interioarele construcțiilor expuse, oferă date cu privire la materialele utilizate în arhitectura populară românească, precum și tehnicile de construcție uzitate pentru fiecare gospodărie în parte. Gospodăriile reconstituite în cadrul muzeelor, prin modul în care au fost construite (materialele și tehnicile aplicate), inventarul specific și anexele lor, oferă o imagine autentică a condițiilor sociale și economice ale oamenilor, reflectându-le ocupațiile și nivelul de trai¹⁵.

Lucrarea mea se bazează pe o varietate de surse, incluzând recensăminte, documente inedite și studii publicate, monografii și arhive de stat. Recensământul din 1900 din Transilvania și cel din 1910 din Ungaria ne oferă date detaliate despre structura demografică a populației din regiunile locuite de români, precum și despre starea de sănătate, mortalitate, despre structura economică a acestora. Recensământul din 1869- 1870, efectuat de autoritățile maghiare, a consemnat pentru Transilvania un număr de 2609 sate și 103 cătune. La Recensământul din 1900, au fost înregistrate un număr de 2562 de localități rurale, iar cel din 1910 de 2561 de sate, doar cu unul în minus. Recensământul din 1912 al României s-a desfășurat conform principiilor internaționale de organizare statistică, oferind o imagine clară asupra populației din Regatul României. Recensământul din 1930 s-a impus ca un standard profesional în statistica românească modernă, beneficiind de expertiza celor mai competenți specialiști din diverse domenii precum statisticieni, sociologi, juriști și matematicieni.

Cele mai importante izvoare de informație statistică îl constituie Anuarul statistic al României, Buletinul demografic al României și Indicatorul statistic al satelor precum și al unităților teritoriale de administrare din România, ce au apărut în 1932. Cercetarea temei a fost susținută de folosirea unor documente păstrate la Arhivelor Naționale Istorice Centrale, direcția (D.A.N.I.C.), incluzând mai ales fonduri legate de Reforma Agrară din 1921. Pentru o reprezentare a satului și locuitorilor săi, am folosit fotografii realizate de Tache Papahagi, aflate în colecția Bibliotecii Academiei Române, secția Stampe. Dicționarele, enciclopediile, presa au fost importante pentru conturarea unor aspecte ale tezei. Reviste precum *Gazeta Transilvaniei*, *Transilvania*, *Țara Noastră*, *Biserica și Școala*, *Bunul Econom*, *Boabe de Grâu*, *Societatea de Măine*, *Tovărășia*, și altele au fost de neprețuit pentru detaliile subiectului.

Cele mai relevante lucrări care abordează viața și condițiile țăranului român provin dintr-o gamă largă de domenii, de la sociologie și medicină, până la etnologie, istorie și cultură populară. Aceste studii au oferit o viziune complexă asupra țăranului din diverse perspective, reflectând evoluția sa socială, economică și culturală. Unul dintre primii care s-a aplecat asupra stării țăranului român a fost Pavel Vasici, cu lucrarea *Catechismul sănătății* (1870), un manual de igienă și dietetică destinat să ajute populația rurală. În aceeași perioadă, G. Vuia publică *Higiена poporală cu privire la săteanul român* (1888), lucrare în care analiza condițiile de igienă ale țăranilor și impactul acestora asupra sănătății. Iacob Felix, în *Istoria igienei la români* (1901), abordează evoluția acestei discipline în contextul social românesc din secolul XIX și începutul secolului XX. Pe lângă aspectele legate de sănătate, studiile istorice și sociale au jucat un rol esențial în înțelegerea țăranului. Nicolae Iorga, în *Sate și preoți din Ardeal* (1902), și *Cercetări asupra stării țăranilor în veacurile trecute* (1910), a cercetat condițiile sociale și politice din satele românești, relevând rolul țăranilor în evoluția istorică a țării. Răscoala țăranilor, ca fenomen istoric, a fost explorată de Partenie și Cosma în lucrarea *Răscoala țăranilor în România* (1907),

¹⁵Alina Ioana Șuta, „Relevanța muzeelor etnografice în reconstituirea habitatului rural transilvan la mijlocul sec. al- XIX-lea și începutul sec. XX”, în *CAI*, anul VII, nr. 1-2 (12-13), ianuarie – decembrie, 2008, pp. 217-244.

care analizează cauzele și efectele acestor mișcări sociale. Din perspectiva culturală, lucrări precum *Credințe și superstiții ale poporului român* de Artur Gorovei (1915) și *Boli, leacuri și plante de leac cunoscute de țăranimea română* de George Bujoreanu (1936) sunt esențiale pentru înțelegerea spiritualității și tradițiilor populare ale țăranilor din România. Apoi, studii precum *Agricultura țărănească în Ardeal* de Octavian Prie (1937) și *Proprietatea agrară în Ardeal* de Petru Suci (1931) au ilustrat evoluția economiei rurale și impactul reformelor agrare. Lucrarea de analiză socială și economică a continuat și în secolul XX, cu cercetări asupra schimbărilor din viața rurală postbelică. Mitiță Constantinescu, în *L'evolution de la propriété rurale à réforme agraire en Roumanie* (1925), a detaliat procesul de reformă agrară în România, în timp ce George Bujoreanu și alți autori au continuat să exploreze viața socială și economică a satului românesc, abordând teme precum mișcările țăranilor, familia și structurile de proprietate. Studiile de specialitate au continuat să evidențieze legătura strânsă dintre viața cotidiană a țăranului și procesele sociale, economice și politice care modelau România, iar cercetările din perioada interbelică și postbelică, inclusiv lucrările lui Constantin Corbu și Aurel Răduțiu, au consolidat înțelegerea modului în care țăranul român a evoluat și s-a adaptat la noile realități istorice, dar și altele, inserate și în Bibliografia generală a tezei. Sursele pe care s-a întemeiat cercetarea mult mai doborâse cuprinzând monografii, hărți, statistici, atlase economice, agricole¹⁶, etnografice, lingvistice sau enciclopedii¹⁷. Toare referințele monografice și istoriografice oferă date valoroase despre conturarea spectelor pe care le-am ales din această istorie de patru decenii (1900-1940) a lumii rurale românești, dar multe dintre aceste date au fost trecute prin filtrele ideologice ale perioadei în care au fost scrise. Abordările critice au fost necesare, dar și mai necesare au fost selecțiile de teme, care să contureze o imagine coerentă pentru o istorie culturală a țăranimii, astfel încât să poată servi drept referință relevantă pentru alți cercetători sau pentru cei interesați de studiul istoriei țăărănești.

Perioada cuprinsă între anii 1900 și 1940 a reprezentat pentru agricultura din mediul rural din România un interval semnificativ, marcat de schimbări economice, sociale și politice care au influențat modul în care țăranii și comunitățile rurale își desfășurau activitățile agricole. La începutul secolului XX, agricultura în România se desfășura într-un cadru preponderent tradițional. Majoritatea țăranilor se bazau pe tehnici agricole tradiționale, utilizând tracțiunea animală și metode manuale pentru lucrările de câmp. Anii care au urmat Primului Război Mondial au constituit o perioadă extrem de dificilă pentru România, imensele pierderi materiale și umane suferite în cei doi ani de participare la marea conflagrație mondială lăsând o amprentă puternică asupra tuturor domeniilor vieții statului și afectând cea mai mare parte a locuitorilor. Printre cei care au simțit cel mai acut urmările războiului s-au numărat locuitorii satelor, care, în ciuda reformei agrare, de care au beneficiat, s-au văzut confrunțați cu nenumărate probleme, unele părănd de nerezolvat. Lipsa utilajelor agricole pentru a-și lucra pământul, condițiile împovărătoare în care puteau să împrumute banii necesari cumpărării acestora, dificultățile valorificării produselor agricole, numeroasele dări pe care erau nevoiți să le plătească, precaritatea măsurilor de ordin sanitar și creșterea numărului de analfabeți erau doar câteva dintre elementele care făceau situația țăranilor extrem de dificilă. Întrucât statul nu putea

¹⁶ *L'Agriculture en Roum.. Atlas statistique, publié par le Ministers de l'Agriculture et des Domaines*, București, 1938.

¹⁷ Anton Golopenția, „Gradul de modernizare al regiunilor rurale ale României”, în *Sociologie Românească*: Revista Secției Sociologice a Institutului Social Român, 04, nr. 04-06, aprilie-iunie, București, 1939, p. 209.

rezolva toate aceste probleme, unele dintre ele au fost preluate de societatea civilă. Primul pas în această direcție a fost făcut de Fundația Culturală Regală „Principele Carol”, sub auspiciile căreia, în numeroase localități, în special din mediul rural, unde trăia aproape 80% din populația țării, au fost înființate cămine culturale, menite să ridice nivelul de cultură al locuitorilor. Un factor important în această perioadă a fost reforma agrară din 1921, care a avut ca scop împărțirea moșiilor și pământurilor mari ale boierilor către țărani. Aceasta a dus la creșterea numărului de proprietari de pământ și la formarea unor exploatații mai mici. Reforma a contribuit la o oarecare modernizare a agriculturii prin creșterea accesului țăranilor la pământ și la mijloace de producție, dar modelele tradiționale au continuat să domine în multe zone. Pe de altă parte, perioada interbelică a adus o serie de inițiative guvernamentale menite să modernizeze agricultura, măsurile vizând în mod special proprietarii de terenuri mai mari. S-au introdus unelte și tehnologii noi, cum ar fi tractoarele și mașinile agricole, iar școlile de agricultură au început să pregătească unii țărani în privința metodelor mai eficiente de producție. Începutul celei de-a doua conflagrații mondiale (1939-1940) a dezorganizat activitatea agricolă a țării și a afectat cel mai mult țăranimea. În 1945, regăsim aceeași gospodărie tradițională, care își ducea traiul zilnic din activitățile cotidiene, precum îngrijirea animalelor, producerea de hrană bazată mai mult pe produse vegetale, confecționarea îmbrăcăminte, iar veniturile suplimentare erau obținute prin alte meserii, cum ar fi dulgheria, cojocăria, rotăria etc¹⁸. La recensământul din 1941, suprafața totală de proprietate cu teren sub 5 hectare a scăzut la o pătrime din suprafața totală arabilă, față de jumătatea reprezentată la recensământul din 1930. Prin reforma agrară din 1945, au rezultat în total 5,5 milioane de proprietari, dintre care 36,4% aveau între 0,5 și 1 hectar de teren, 42% între 1 și 3 hectare, 19,3% între 3 și 10 hectare, 2% dețineau între 10 și 50 de hectare de teren arabil, iar 0,3% aveau suprafețe mai mari de 50 de hectare. Deși, după reformă, media pe gospodărie era de 2 hectare de teren arabil și totalul populației active în agricultură era de 71%, lipsa tehnicii și a utilajelor agricole nu i-a scutit să muncească din greu pentru a asigura necesarul alimentar al populației.

BIBLIOGRAFIE

I. DOCUMENTE DE ARHIVĂ

- 1 Arhivele Naționale ale României, București, fond Reforma agrară din 1921. Generale Basarabia, dosar 1/1921-1926.
- 2 Arhivele Naționale ale României, București, Fondul Ministerului Instrucțiunii, Inventar 910, anul 1936-1940.
- 3 Arhivele Statului București, fond Ministerul Agriculturii și Domeniilor, Direcția proprietății („inventar 637 Generale”), dosar. 1/1902, f. 12 13.
- 4 Arhivele Statului București, Fond Dr. S. Manuilă, Atlas etnografic, 166/X/1940.
- 5 Arhivele Statului București, Fond Dr. S. Manuilă, Conferință inaugurală ținută la secția statistică a Institutului Social Român de dr. S. Manuilă, director al Institutului de Statistică, doc. 99/XII/8 februarie 1934.
- 6 Arhivele Statului București, Fond Dr. S. Manuilă, Despre populația Transilvaniei, doc. 84/XII/ ianuarie 1934.
- 7 Arhivele Statului București, Fond Dr. S. Manuilă, Înviorarea satului, doc. 119/XII/1935.
- 8 Arhivele Statului București, Fond Dr. S. Manuilă, Politica de populație a statului și problema minorităților etnice, 1933, doc. 192/X.
- 9 Arhivele Statului București, Fond Dr. S. Manuilă, Situația statisticii economice, doc. 168/XII/1939.
- 10 Arhivele Statului București, Fond Dr. S. Manuilă, Studiu demografic, 167/X/1940.
- 11 Arhivele Statului București, Fond Dr. S. Manuilă, Studiul dr. S. Manuilă în cadrul societății culturale „Astra” despre „Problemele de populație ale Transilvaniei”, doc. 101/XII/ februarie 1934.
- 12 Arhivele Statului București, fond Dr. Sabin Manuilă, Recensământul general al populației României din 29 decembrie 1930, doc.36/XII.
- 13 Arhivele Statului București, Fond Dr. Sabin Manuilă, Sănătatea satului, doc. 44/XII.
- 14 Arhivele Statului București, Fond Dr. Sabin Manuilă, Studiul Dr. S. Manuilă cu privire la metoda pentru determinarea structurii psihologice a populației, doc. 46/XII/anul 1930.
- 15 Arhivele Statului București, fond Uniunea Centrală a Sindicatelor Agricole, dosar 11/1932.
- 16 Arhivele Statului București, Partida Dr. S. Manuilă, Hărți demografice ale României și densitatea populației românești și alte naționalități din anul 1930, doc. X/76/1930.
- 17 Arhivele Statului Cluj, fond Inspectoratul agricol al Reformei agrare Cluj, dosar 10/1935.
- 18 Direcția Generală a Arhivelor Statului. Fond Ministerul Agriculturii și Domeniilor, Reforma agrară din 1921, Inventar 1922-1945.

II. PRESĂ. PERIODICE. DICȚIONARE. ENCICLOPEDII

Periodice, reviste, anuare, buletine, monitoare oficiale

- ¹ *Administrația Nouă*: Revistă de cercetări juridice, administrative și de tehnică profesională, anul 1, nr. 01, octombrie 1935.
- ² *Agrarul, Organ al Societății Agrare a Marilor Proprietari. Agricultură-Viticultură-Zootehnie-Alimentație-Industrie-Comerț*, București, 1901-1912.
- ³ *Albina, Revistă enciclopedică populară* București, 1888-1910.
- ⁴ *Amicul școlii: Revistă pedagogică-culturală-socială*, Anul IX, Cluj, 1933.
- ⁵ *Analele economice și statistice*, București, 1919-1930.
- ⁶ *Anuarul Cooperației Române, 1928–1933, partea a III-a, București, 1935.*
- ⁷ *Anuarul Statistic al României*, București, 1915-1940.
- ⁸ *Arhiva pentru Știința și Reforma Socială*, Organ al Asociației pentru Studiul și Reforma Socială, București, 1910-1935.
- ⁹ *Bibliografie Economică Românească 1852-1917, Vol. 2, – 1852-1917.*
- ¹⁰ *Biserica și școala, Foaie bisericească-scolastică, literară și economică*, Arad, 1913.
- ¹¹ *Bunul Econom, revista pentru agricultura, industrie si comerț*, Orăștie: Tip. Minerva, 1900-1909.
- ¹² *Calendarul Plugarilor*, Publicat de „Societatea Agronomilor” din România, București: Editura Tip. Gutenberg S.A., 1921- 1925.
- ¹³ *Carpica*, XXXIII, Publicată de: Complexul Muzeal „Iulian Antonescu” din Bacău, Iași, Editura Documentis, 2004
- ¹⁴ *Comoara satelor*, Foaie bisericească școlastică, literară și economică, Arad, 1877-1903.
- ¹⁵ *Comoara satelor*, Revistă lunară de folklor, Blaj, 1924.
- ¹⁶ *Curentul*, Cotidian de informație și analiză, București, 1938.
- ¹⁷ *Dicționar de sociologie rurală*, coord. Ilie Bădescu, Ozana Cucu-Oancea, Buc., Editura Mica Valahie, 2011.
- ¹⁸ *Dicționarul de localități cu populație română din Transilvania, Banat, Crișana și Maramurăș*, coord. Silvestru Moldovan Togan Nicolae, Ediția a II, Sibiu: Editura „Asociațiunii”, 1919.
- ¹⁹ *Didactica Pro*, Chișinău, 2008.
- ²⁰ *Enciclopedia României, București, Imprimeria Națională 1938.*

- ²¹ *Enciclopedia României, vol. I, Statul, București, 1938.*
- ²² G. Cipăianu, *Legislația agricolă, în Enciclopedia României, vol. III.*
- ²³ *Gând Românesc*, Cluj: Tipografia „Cartea Românească” 1934-1936.
- ²⁴ *Gazeta satelor*, Foaia partidului Național-Țărănesc, Roman, 1933.
- ²⁵ *Ilie Bădescu, Ozana Cucu-Oancea, Dicționar de sociologie rurală, București: Editura Mica Valahie, 2011.*
- ²⁶ *Învățătorul: Prganul Asociației învățătorilor români din Ardeal, Banat și părțile ungurene*, Cluj, 1919-1936.
- ²⁷ *Luceafărul*, Cultural –social, Revistă pentru propășire culturală, Nr. 1, Ianuarie, Anul IV, 1937.
- ²⁸ M.O. nr. 178, Duminică, 14 noemvrie 1920.
- ²⁹ M.O., nr. 50, 20 iunie 1919.
- ³⁰ M.O: nr. 225 din 31 decembrie 1918.
- ³¹ Monitorul Oficial al României, Anul CVI, nr. 272, Partea I-a, Marți 22 Noemvrie, București: Monitorul Oficial și Imprimeriile Statului. Imprimeria Centrală, 1938.
- ³² *Monitorul Oficial al României*, București, 1900-1940.
- ³³ Monitorul. Jurnal Oficial al Principatelor-Unite-Române, nr. 181, 15/27 august București, 1864.
- ³⁴ Monitorul. Jurnal Oficial al Principatelor-Unite-Române, nr. 203, 11/23 septembrie 1864.
- ³⁵ *Revista Bistriței*, Anuarul publicat de Complexul Muzeal, Bistrița-Năsăud, 1993.
- ³⁶ *Revista Curierul Școalei pentru Popor, Organ Informativ Scolastic, Anul I, Nr. 1 și 2, Martie și Aprilie*, Slatina: Editura Librăria și Tipografia Gh Polihron, 1932.
- ³⁷ *Revista Educația*, Revistă pentru școală și familie, București: Editura: Tipografiile Române Unite, 1926.
- ³⁸ *Revista Educația*, Revistă pentru școală și familie, Nr. 7-8, Septembrie și Octombrie, Anul XI, București:Editura: Tipografiile Române Unite, 1926.
- ³⁹ *Revista Română de Sociologie*, serie nouă, București, 2000.
- ⁴⁰ *Societatea de Mâine*, Revistă săptămânală pentru probleme economice și sociale, Cluj: Tiparul Tipografiei „Viața”, 1924-1926.
- ⁴¹ *Sociologie Românească*, Revista Secției Sociologice a Institutului Social Român, București: Institutul Social Român, 1936-1940.
- ⁴² *Țara Noastră*, 1907.
- ⁴³ *Țărănimea*, 1926.
- ⁴⁴ *Țărănimea*, Oravița, 1925.
- ⁴⁵ *Tovărășia*, Orăștie, 1907.
- ⁴⁶ *Transilvania, Organul Asociațiunii pentru literatura română și cultura poporului român*, Sibiu.
- ⁴⁷ *Viața agricolă*, București, XV, 1924.

- ⁴⁸ *Viitorul Social*, Revistă de sociologie și științe politice 2, anul VI, București: 1997.
- ⁴⁹ *Xenopoliana*, „Buletinul Fundației Academice „A.D. Xenopol”, VI, Iași, 1998.
- ⁵⁰ *Ziridava*, IX, Arad: Tipografia Arad, 1978.

III. LUCRĂRI SPECIALE

1. „Arendarea de moșii ale statului la săteni”, în *Agrarul*, An VI, nr. 30, ianuarie 15, 1907, p. 3.
2. „Asigurarea vitelor”, în *Tovărășia*: Foaie Economică, Povățuitoare la Formarea și Conducerea de Însotiri Economice, având povește pentru agricultură, meserii, negoț și pentru valorizarea produselor economice, Orăștie, an II, 10 martie 1907, pp. 2-3.
3. „Autorii intelectuali ai răzvrătirilor țărănești”, în *Agrarul*, An VI, nr. 35, aprilie 1, 1907, p. 2.
4. Ion Agârbiceanu, „Cartea și biblioteca poporală”, în *Transilvania*, an 64, nr. 1-12, 1933, pp. 42-48.
5. I. Agârbiceanu, „Conferințele Astrei la sate și orașe”, în *Transilvania*, an 61, Nr. 1-6 (Ian-Iunie 1930), pp. 221-223.
6. Agârbiceanu, „Școli țărănești”, în *Unirea Poporului*, anul XVI, nr. 39, Blaj: Tipografia Seminarului Teologic, 1934, p. 1.
7. Agrigoroaiei, „Modernizarea societății românești în perioada interbelică. Propuneri pentru o dezbatere”, în *Xenopoliana*, „Buletinul Fundației Academice „A.D. Xenopol”, VI. 1998. 1-2, Iași, pp. 36-39.
8. Alexandru Alimăneștianu, *Gospodăria săteanului*, București: T.R. Independența, 1942.
9. C. Alimăneștianu, *Proprietatea mare și chestia țărănească*, București: Minerva, 1906.
10. N.N. Andronescu, „Reformele în agricultură”, în *Agrarul*, An I, nr. 2, mai 15, 1901, pp. 15-16.
11. Gh. Andru, „Intelectuali și popor”, în *Biserica și Școala*, Foaie Bisericească-Școlastică, Literară și Economică, An XXXV, nr. 9, 27 februarie/12 martie, Arad: Tiparul și editura tipografiei diecezane, 1911, p. 2.
12. Constantin Anghelache, „Studiu privind apariția cooperăției agricole”, în *Revista Română de Statistică*, nr. 2 / 2019.
13. Ștefan Antim, *Problema rurală, Exproprierea – datoriile agricole*, București: Tipografia „Cartea de aur”, 1932.
14. Șt. Antim, *Chestia țărănească – studiu social* –, Craiova: Institutul de editură „Samitca”, Soc. Anonimă, 1919.
15. Lucia Apolzan, *Sate-crânguri din munții apuseni – observații asupra așezărilor lor sociale*, Craiova: Ramuri, 1944.
16. Alexandru P. Arbore, *Câteva păreri cu privire la „culturalizarea” satelor*, București: M.O. Imprimeria Națională, 1941.

17. V.C. Arbore, „Avantagii acordate sătenilor”, (Un exemplu e imitat), în *Agrarul*, An II, nr. 24, aprilie 15, 1902, pp. 322-323.
18. V.C. Arbore, „Sindicatelor agricole”, (Conferințele noastre), în *Agrarul*, An I, nr. 13, noiembrie 1, 1901, pp. 152-153.
19. Constantin Argetoianu, *Marea noastră proprietate și exproprierea. Contribuție la studiul reformei agrare*, Craiova, 1913.
20. Ion Argetoianu, „Asociațiunile agricole”, în *Agrarul*, An I, nr. 7, august 1, 1901, pp. 78-81.
21. Virgil Arion, *Pagini din timpul răzcoalelor țărănești*, Vălenii-de-Munte: Tipografia Societății „Neamul Românesc”, 1912.
22. Asistent, „Explicațiile d-lui C. Stere asupra Poporanismului”, în *Aurora*, Anul V, Nr. 1012, luni 23 martie, București: Tiparul Românesc, 1925, p. 2.
23. Ildikó-Lucia Aszalos, „Cârciuma țărănească la sfârșitul sec. al XIX-lea și începutul sec. XX”, în *CAI*, anul XIX, nr. 2 (37), Iulie–Decembrie 2020, pp. 86-97.
24. I.L. Aszalos, „Importanța culturalizării poporului român în perioada interbelică”, în *CAI*, anul XVIII, nr. 1 (34), Ianuarie–Iunie 2019, pp. 216–217.
25. I.L. Aszalos, „Școala Țărănească în perioada interbelică”, în *CAI*, anul XXII, nr. 2 (43), Iulie–Decembrie 2023, p. 87.
26. André Avenel, „Sindicatelor pentru vânzarea produselor”, în *Agrarul*, An I, nr. 13, noiembrie, București, p. 154.
27. Ilie Bădescu, Ozana Cucu-Oancea, Gheorghe Șiseștean, *Tratat de sociologie rurală*, București: Editura Mica Valahie, 2011.
28. „Băncile populare de la sate, Cronica agricolă”, în *Agrarul*, An II, nr. 34, septembrie 15, 1902, p. 148.
29. „Băncile populare”, în *Agrarul*, An IV, nr. 67, februarie 1, 1904, p. 775.
30. A.F., „Bătălia grâului”, în *Țărănimea*, Ziar Pentru Interesele Banatului, Anul II, Nr.13, 18 Martie, 1926, Oravița, p. 2.
31. „Biblioteci de sat”, în *Țărănimea*, Ziar pentru Interesele Bantului, Anul I, Nr.8, 16 Aug., 1925, Oravița, p.3.
32. Victor Babeș, „Studiile făcute asupra pelagrei în Institutul de Bacteriologie și măsurile de luat pe baza acestor studii”, în *Agrarul*, An II, nr. 26, mai 15, 1902, p. 23.
33. Ilie Bădescu, dr., *Sfaturi de igienă și medicină populară pentru săteni*, Constanța: Tipografia „Aurora”, 1911.
34. I. Bădescu, *Satul contemporan și evoluția lui istorică*, București: Editura științifică și enciclopedică, 1981.
35. Iosif-Marin Balog, „Preliminarii pentru o analiză istorică a relației rural-urban în societatea transilvană în a doua jumătate a sec. al XIX-lea”, în *CAI*, anul VIII, nr. 1 (14), ianuarie – iunie, 2009, pp. 87-101, p. 97.
36. C. Băluț-Cruceru, *Proprietatea mijlocie în România*, București, 1915.

37. Dan Banciu, „Alexandru V. Gîdei și cercetarea monografică rurală”, în *Viitorul Social*, Revistă de Sociologie și Științe Politice 2, anul VI, aprilie-iunie, București: Editura Academiei Republicii Socialiste România, 1977, pp. 308-311.
38. Alexandru Bărbat, „Inventarul și bugetul real al unei gospodării țărănești din Țara Oltului”, în *Sociologie Românească*, București, p. 27.
39. Constantin Bărbulescu, Vlad Popovici, *Modernizarea lumii rurale din România în a doua jumătate a sec. al XIX-lea și începutul sec. al XX-lea. Contribuții*, Cluj Napoca :Accent, 2005.
40. Petru Bartoș, „Un sat expansiv, Caianul-Mic din Someș. Fața de azi și evoluția în ultimul secol”, în *Sociologie Românească*, 02, nr. 09-10, septembrie-octombrie, București, 1937, pp. 430-439.
41. Lucian Blaga, *Elogiu satului românesc, Discursul de recepție în Academia română, în Izvoade*, București: Editura Humanitas, 2011.
42. Alina-Ioana Bogătean, „Incursiuni alimentare reflectate în calendarele transilvane de la sfârșitul sec. al XIX-lea la începutul sec. al-XX-lea”, în *CAI*, anul XIX, nr. 2 (37), Iulie–Decembrie 2020, p. 63.
43. Cristian Bogatu, „Partidul Țărănesc din Basarabia și țărănismul basarabean”, în *CAI*, anul XXI, nr. 2 (41), Iulie–Decembrie 2022, pp. 135–149.
44. Lucian Boia, „Problema agrară în istoriografia românească la începutul sec. al XX-lea”, în *Revista de Istorie*, Tom 35, nr. 2, februarie, 1982, pp.257-272.
45. I. Bold, E. Buciuman, M. Drăghici, *Spațiul Rural, definire, organizare, dezvoltare*, Timișoara: Editura Mirtob, 2003.
46. Poenaru Bordea, „Discurs la întrunirea marilor proprietari” (Din lucrările Societății Agrare), în *Agrarul*, An VI, nr. 35, aprilie 1,1907 p. 3.
47. V.G. Borgovanu, „Material Pentru Monografia Comunei Ilva-Mare”, în *Transilvania*, an 42, nr. 1, 1911, pp. 10-27.
48. Al. Borza, „Noutăți etnobotanice românești: o farmacie băbească”, în *Buletinul Grădinii Botanice și al Muzeului Botanic dela Universitatea din Cluj*, Vol.XVI, Nr. 1-4, Cluj: Tipografia Națională SA, 1936, pp. 17-27.
49. G. Botez, „Organizarea aplicării cunoștințelor agricole în școala primară rurală”, în *Pagini Agrare și Sociale*, revistă săptămânală, 1, 10, 1924, București: Tip. Bucovina, p. 200.
50. Liviu Botezan, „Problema agrară în dezbaterile parlamentare din România în anul 1862”, în *Studia Universitatis „Babeș-Bolyai”*, Series IV, Fasciculus I, Historia, Cluj: 1961, nr. 1, p. 107.
51. M.M. J. Braesco Et G. Reano, „La réforme agraire en Roumanie”, en *Bulletin de la Société de Législation comparée Roumaine : (Affiliée à la Société de Législation comparée de Paris)*, première année, 1925, Agen : Imprimerie Moderne (Association Coop. Ouvrière), 1925, p.60.
52. A. Brudariu, „Țăranul nostru”, în *Țărănimea*, ziar pentru interesele Banatului, Anul III, Nr.19, 8 Maiu, 1927, Oravița, p. 1.
53. Constantin Brudariu, *Ideologia țărănismului: programe, statute, planuri electorale*, Timișoara: Institut de Arte Grafice Atheneu, 1933.

54. C. Brudariu, „Absolventul școalei primare din sat”, în *Țărănimea*, ziar pentru interesele Banatului, Anul III, Nr. 20, 15 Maiu, 1927, Oravița: Josif Kaden, p.2.
55. Emanoil Bucuța, „Institutul Social Român”, în *Arhiva pentru Știința și Reforma Socială*, anul XIV, Omagiu Profesorului D. Gusti, XXV de ani de învățământ universitar (1910–1935), vol. II, 1936, p. 577–594.
56. George Bujorean Dr., „Boli, leacuri și plante de leac cunoscute de Țărănimea Română”, în *Biblioteca Poporală a Asociațiunii „Astra”*, Anul al 28-lea, Nr. 229-233, Sibiu: „Astra”, 1936, pp. 6-7.
57. Valeriu Bulgaru, „Statisticianul și economistul Gheorghe D. Creangă (1874-1940) și concepțiile în favoarea reformei agrare din România”, în *Terra Nostra, III*, Culegere de materiale privind istoria agrară a României, București: Ministerul Agriculturii, Industriei Alimentare, Silviculturii și Apelor, 1973, p. 459-471.
58. Gheorghe Burlacu, Mihai Sorin Rădulescu, „Ioneștii de la Brad, studiu genealogic și istoric”, în *Carpica*, XXI, 1990, pp. 77-78.
59. Petrescu I. Burloiu, „Planuri speciale. a. Plan pentru cercetarea tipurilor de adăposturi”, în *Îndrumări pentru monografiile sociologice*, București, 1940, p. 45.
60. „Centrale pentru tovarășii”, în *Tovărășia*, Orăștie, an II, 28 februarie 1907, p. 1.
61. „Cifre”, în *Țara Noastră*, Foaia Poporală a „Asociațiunii”, Anul I. 7 Octomvrie, Sibiu, 1907, Nr. 41, pp. 663-666.
62. „Cooperativele satești”, în *Transilvania*, anul XLIII, nr. 3-4, 1912, pp. 237-266.
63. „Cooperativele satești”, în *Transilvania*, anul XLIII, nr.1-2, 1912, pp. 133-147.
64. „Cronică”, în *Foaia Poporului*, Anul III, Nr.6, 5/17 Februarie 1895, Sibiu, p.45.
65. „Cu prilejul Jubileului”, în *Agrarul*, An VI, nr. 14, mai 14, 1906, p. 1.
66. „Cum s’a apărat prețul grâului”, în *Gazeta satelor, Foaia partidului Național-Țărănesc*, Anul I, No.2, 12 Decembrie, 1933, Roman, p.2.
67. „Cuvântarea d-lui N. Iorga”, în *Țărănimea*, ziar pentru interesele Banatului, Anul III, Nr.4, 23 Ianuarie 1927, Oravița, p.3.
68. „Comuna „Viitorul”. XXII. Tovărășie pentru valorizarea produselor economice”, în *Țara Noastră*, Foaia Poporală a „Asociațiunii”, Anul I, Nr. 41, 7 Octomvrie, Sibiu, 1907, pp. 666-667.
69. „Comuna «Viitorul». Societate de cumpătare (înfrânare)”, în *Țara Noastră*, Foaia Poporală a „Asociațiunii”, Anul I, Nr. 40, 30 Septemvrie 1907, Sibiu, pp. 650-651.
70. „Comuna «Viitorul». V. Banca satească”, în *Țara Noastră*, Foaia Poporală a „Asociațiunii”, Anul I, nr. 26, 24 iunie, Sibiu, 1907, pp. 428-430.
71. „Comuna «Viitorul». XI. Comuna în ajutorul îmbunătățirii economiei vitelor”, în *Țara Noastră*, Foaia Poporală a „Asociațiunii”, Anul I, Nr. 32, 5 August, Sibiu, 1907, pp 521-525.
72. „Comuna «Viitorul». XIII: Școala de repetiție economică”, în *Țara Noastră*, Foaia Poporală a „Asociațiunii”, Anul I, Nr. 34, 19 August, Sibiu, 1907, pp. 552-556.

73. „Comuna «Viitorul». XV. Societate de cântări. Cor bisericesc. Serbări și petreceri”, în *Țara Noastră*, Foaia Poporală a „Asociațiunii”, Anul I, Nr. 36, 2 Septembrie, Sibiu, 1907, pp. 586-588.
74. „Comuna «Viitorul». XXV. După 25 de ani”, în *Țara Noastră*, Foaia Poporală a „Asociațiunii”, Anul I, Nr. 43, 21 Octombrie, Sibiu, 1907, 697-700.
75. „Comuna «Viitorul». XXV. După 40 de ani”, în *Țara Noastră*, Foaia Poporală a „Asociațiunii”, Anul I, nr. 41, 28 octombrie, Sibiu, 1907, p. 714.
76. T. C., „Plugăria noastră și străinătatea” , în *Țărănimea*, Anul II, Nr. 52, 21 Noembrie, 1926, Oravița, p. 1.
77. Nicolae Căliman, „Școala țărănească a Astrei. Câteva principii”, în *Transilvania*, an 73, nr. 10, octombrie 1942, pp. 757-764.
78. N. Căliman, „Școala țărănească pentru femei”, în *Transilvania*, anul 73, nr. 2-3, februarie-martie, 1942, pp. 224-225.
79. Sergiu Candiano, „Legea poliției rurale”, (dlui Sava Șomănescu), în *Agrarul*, An II, nr. 17, ianuarie 1, 1902, p. 200.
80. Grigore. Cantacuzino G., „Ameliorarea stării micii proprietăți, (Discuțiile Congresului Agricol)”, în *Agrarul*, An III, nr. 43, februarie 1, 1903, pp. 308-312.
81. George Capianu, *Înrâurirea reformei agrare asupra producției agricole în România Intregită*, București, 1921.
82. A.D. Carabella, „Cartea care ne trebuie: cartea de agricultură”, în *Calendarul Plugarilor* pe anul 1933, București, 1933, p. 46.
83. Carbo, „Inițiativa în chestia țărănească”, în *Agrarul*, An VI, nr. 30, ianuarie 15, 1907, p. 2.
84. D. Căruntu, „Rolul fermelor și pepinierelor Statului pentru dezvoltarea și propășirea plugăriei noastre”, în *Calendarul Plugarilor* pe anul 1925, București, 1925, p. 85.
85. Sevastian Cercel, „Unificarea legislativă a Principatelor Române și consolidarea dreptului în primele decenii ale Regatului României”, *Studia Universitatis Babeș-Bolyai*, (SUBB) Iurisprudentia, nr. 4, 2020, pp. 141.
86. Michael M. Cernea, „Le village roumain, Sociologie de Recherched sur les Communautés Rurales”, în *Archives Internationales de Sociologie de la Coopération et du Développement*, Supplément à Communauté – Janvier-Juin, Paris: Bureau D'etudes Cooperatives Et Communautaires, 1975 pp. 184.
87. N. St. Cesianu, „Contenciosul Societății Agrare”, în *Agrarul*, An II, nr. 18, ianuarie 15, 1901, pp. 214-214.
88. N. St. Cesianu, „Un sfat proprietarilor rurali”, în *Agrarul*, An I, nr. 4, iunie 15 1901, p. 37.
89. Roger Chartier, „Histoire culturelle et histoire des mentalités. Trajectoires et questions”, *Revue de synthèse*, no. 111-112, 1983, pp. 277-307.
90. Ion Chelcea, *Literatura monografică a satelor noastre și problemele în legătură cu studiul satului românesc. Momente principale*, Cluj: Institutul de Arte grafice «Ardealul», 1933.

91. Constantin Brăileanu, *Chestia agrară*, București: Editura Minerva, 1919.
92. A. Chețianu, „Lupta împotriva beuturilor”, în *Țara Noastră*, Anul I. Nr. 32 5 August 1907, Sibiu, pp. 519-521.
93. M. Chirițescu-Arva, *Organizarea producției agricole în statul țărănesc*, București: Cartea Românească, 1935.
94. Mihai-Anatolie Ciobanu, „Constantin Brudariu-o viață în versuri”, în *Anuarul Muzeului Național al Literaturii Române*, anul IX, Iași: Editura Muzeelor Literare, 2016, p. 106.
95. Gheorghe Cipăianu, „Reforma agrară în România întregită”, în *Calendarul Plugarilor pe anul 1924*, București, 1924, pp. 70-71.
96. Constantin I. Ciulei, „Comasarea Proprietatilor Agricole”, în *Sociologie Românească*, an II, nr. 2-3, februarie-martie 1937, pp.102-105.
97. C. I. Ciulei, „Comasarea Proprietatilor Agricole”, *Sociologie Românească: Revista Secției Sociologice a Institutului Social Român*, 02, nr. 02-03, februarie-martie 1937, pp. 102-105.
98. Ion Clopoșel, *Satele răzlețe ale României. Habitatul răsfirat din munții transilvani și bănățeni. Studii de sociologie rurală*, Alba Iulia: Editura „Alba”, 1939.
99. I. Clopoșel, „Cum trăiesc țărani noștri (Căzănești, Ciungani, Prăvăleni, Vața de jos)”, în *Societatea de Măine*, Cluj, 1926, pp. 532-533.
100. Clopoșel, „O putere socială ascendentă: Presa”, în *Societatea de Măine*, anul II, nr.19, Cluj, 1925, p. 329.
101. Colin, „Politica agrară”, în *Agrarul*, An II, nr. 17, ianuarie 1 1901, pp. 199-200.
102. Ion Conea, „Geografia satului românesc, Așezare, Formă, Structură,” în *Sociologie Românească*, Anul II, nr. 2-3, Februarie –Martie, 1937, București, 1937, pp. 60-67.
103. *Congresul și expozițiunea din București. Anul 1903. Darea de seamă, discursurile și comunicările ce s'au făcut*, București: Imprimeria Statului, 1903.
104. *Consiliul Superior al Agriculturii, Dare de seamă asupra aplicării legii pentru învoielii agricole în anul 1911*, București: Inst. De arte grafice „Carol Göbl”, 1912.
105. Mitică Constantinescu, *L'évolution de la propriété rurale et la reforme agraire en Roumanie*, Bucarest: Cvltvra Națională, 1925.
106. Nicolae Cornățeanu, „Problema Lotului Țărănesc, Indivizibil”, în *Sociologie Românească*, 02, nr. 02-03, februarie-martie, 1937, pp. 100-102.
107. N. Cornățeanu, „Țăranul român și țăranul din străinătate”, în *Calendarul Plugarilor pe anul 1939*, București, 1939, pp. 25-29.
108. T. Corneșanu, „Profesorul Dimitrie Gusti, întemeietorul sociologiei sportive românești”, în *Educație Fizică și Sport*, an XXIII, nr. 1, ianuarie 1970, p. 54.
109. N. Cosăceanu, *Date și observații asupra chestii rurale*, București 1907.
110. Aurel Cosciuc, „Raportul conferențiatului agronomic”, în *Transilvania*, Revista Asociațiunii pentru Literatura Română și Cultura Poporului Român, An, 4, jubilar, iulie-august, Sibiu, 1911, p. 456.

111. Gheorghe D. Creangă, *Proprietatea rurală și chestiunea țărănească*, București, 1905.
112. G.D. Creangă, „Îmbucătățirea proprietății țărănești”, în *Agrarul*, An I, nr. 5, iulie 1, 1901, pp. 52-54.
113. Roman Cresin, „Care este structura proprietății agrare din România?”, în *Sociologie Românească*, 02, nr. 02-03, februarie-martie, București, 1937, pp. 90-95.
114. Gheorghe Cristea, „Idei asociaționiste în România. Forme de asociere ale țăranimii. Obștea satească de arendare a pământului(1864-1907)”, în *Revista de Istorie*, Tom 35, nr 2, februarie, București, 1982, pp. 252-253.
115. Ștefania Cristescu, „Frecvența formulei magice în satul Cornova”, în *Sociologie Românească*, 01, nr. 04, aprilie, 1936, pp. 10-18.
116. Cronica, „Congresul agricol din 11 și 12 Maiu”, în *Albina* Revistă Enciclopedică Populară, Anul XVII, No.35, 25 maiu, București, 1914, p. 1390.
117. Cronicar, „Cercuri culturale-Serbări școlare”, în *Amicul școalei*: Revistă pedagogică-culturală-socială, Anul IX, Nr.6, 1 aprilie, Cluj, 1933, p.81.
118. Adrian Crupa, *Identitatea satului tradițional în contextul politicilor sociale ale statului român din perioada interbelică*, Iași: Editura Alfa, 2006.
119. *Cuvântare de răspuns la Adresa Senatului*, în Cuvântări de Ferdinand I Regele României 1889-1922, București: din publicațiile „Fundăției Culturale – Principele Carol”, 1922.
120. „Dare de seamă asupra serbării școalei în județul nostru”, în *Amicul Școalei*, Revistă pedagogică culturală-socială, Anul VII, No.10, 15 sept., Organ al Revizoratului și Comitetului școlar din Cluj, Cluj: 1931, p.8.
121. „Dare de seamă despre mersul Societății Agrare. De la înființare și până în prezent, 1900-1901”, în *Agrarul*, An II, nr. 19, februarie 1, 1902, pp. 230- 233.
122. „Datinele noastre de Crăciun”, în *Comoara satelor*: Revistă lunară de folklor, Nr. 2, 01 ianuarie, Blaj: Tipografia Seminarului, 1924.
123. „De la cămine”, în *Căminul Cultural*, 15 Martie 1927, București: Fundația Culturală „Principele Carol”, p.3.
124. „Declinăm răspunderea”, în *Agrarul*, An VI, nr. 36, aprilie 15, 1907, p. 1.
125. Constantin C. Damian, *Reforma agrară din 1918-1921: studiu social economic*, București: S.N., 1928.
126. N. Dăscălescu, „Gospodăria lui Ion Mijea, țăran fruntaș din satul Ileana, Comuna Ileana, județul Ilfov”, în *Calendarul Plugarilor* pe anul 1923, București, 1923, p. 83-88.
127. Ion Dascălul, „Iarăși camerele agricole”, în *Țărănimea*, Ziar pentru Interesele Banatului, Anul II, Nr.3, 17 ian, Oravița: Josif Kaden, 1926, p. 1.
128. Luchian Deaconu, *Țărănimea română în anii 1934-1944 o conștiință la hotarul dintre două lumi*, Craiova: Editura Scrisul Românesc, 1984.
129. Ovid Densusianu, *Vieța păstorească în poezia noastră populară*, București: Ed. Casei Școalelor, 2 vol. , 1922-1923;

130. Alexandru Dima, „Școalele noastre țărănești”, în *Transilvania*, an 65, nr. 2, 1934, pp. 107-114.
131. Al. Dima, „Școala țărănească din Brașov: profesori și elevi”, în *Transilvania*, an 65, nr. 2, Sibiu, 1934, p. 109.
132. Octavia-Lorena Dina, „Istoria unei instituții mai puțin cunoscute: Camera de Agricultură”, în *Oltenia. Studii. Documente. Cercetări*, Craiova: Editura Sistech, 2014, p. 55.
133. Vasile Dobrescu, „Preocupări ale „Astreii” pentru înființarea cooperativelor la începutul sec. XX”, în *Terra Nostra*, vol. III, 1973, p. 403-407.
134. Constantin Dobrogeanu-Gherea, *Neiobăgia, Studiu economico-sociologic al problemei noastre agrare*, București: Editura Librăriei SOCEC&Comp., Societate Anonimă, 1910.
135. Dumitru Dogaru, „Spiru Haret și satele românești”, în *Sociologie Românească*, 02, nr. 02-03, februarie-martie 1937, pp. 120-12.
136. C. Dragu, *Reforma agrară*, discurs pronunțat în ședința Camerei Deputaților dela 20 martie 1914, București: Imprimeria Statului.
137. C. Dron Pr., „De ziua cooperăției”, în *Analele Economice și Statistice*, revistă lunară, anul XX, No. 6-9, iunie –septembrie 1937, București, p.1.
138. Zeno Dumitreanu Dr., „Tragedia satelor”, în *Societatea de Măine*, Anul VI, Nr. 12-13, 1 și 15 iulie 1929, Cluj, pp. 204-205.
139. Ernest Ene, *Spre statul țăărănesc: precizări, directive*, București: Editura Eminescu, 1932.
140. „Familia și copilul într’un sat din Neamț (Holda)”, în *Sociologie Românească*, 04, Nr. 04-06, Aprilie-Iunie, București, 1939, pp. 219-242.
141. I. Felix, „Depărtarea necurătenilor din orașe”, în *Analele Academiei Române*, Seria II-Tomulu IX, 1886-1887, Memoriile secțiunii științifice, Bucuresci, 1890, p.103.
142. Fințescu, „Legislația cooperativă”, în *Enciclopedia României*, vol. IV, București: Economia Națională, 1943, pp. 623–624.
143. Florea Florescu, „Ceremonia agrară a cununii în munții Apuseni”, în *Sociologie Românească*, 04, nr. 04-06, aprilie-iunie, 1939, pp. 283-286.
144. F. Florescu, „Târgul de pe muntele Găina”, în *Sociologie Românească*, 02, nr. 09-10, septembrie-octombrie 1937, pp. 418-430.
145. Gh. Focșa, „Aspectele spiritualității sătești”, în *Sociologie Românească*, Anul II, Nr. 5-6, Mai-Iunie, București, 1937, p.197.
146. Iosif I. Gabrea, „Viața și opera pedagogică”, în *Didactica Pro*, Revistă de teorie și practică educațională, Nr.6(52) Decembrie, Chișinău: Combinatul Poligrafic, 2008, p. 37-38.
147. A.G. Galan dr., „Cooperația de azi și cooperația de ieri în România”, în *Analele Economice și Statistice*, revistă lunară, anul XX, No. 6-9, iunie –Septembrie 1937, București, pp.9-10, 19.

148. Constantin Garofild, *Agricultura veche*, București: „Cartea Românească”, 1943.
149. C. Garoflid, *Problema agrară și deslegarea ei*, Iasi: Tipografia Dacia, 1917.
150. C. Garoflid, *Chestia agrară*, București: Inst. De arte grafice Carol Göbl, 1920.
151. C. Garoflid, „Rolul social al proprietății mijlocii”, în *Arhiva pentru Știința și Reforma Socială*, Anul VI, numărul 1-2, București, 1926, pp. 51.
152. D.M. Gemescu, „Situția școalelor primare dela sate”, în *Țărănimea*, Anul I, Nr. 27, 27 Dec., 1925, Oravița, p. 1.
153. Dan-Corneliu Georgescu, *60 de sate românești cercetate de echipele studențești în vara 1938*, București: Institutul de Științe Sociale al României, 1941.
154. D.C. Georgescu, „Populația satelor românești”, în *Sociologie Românească*, an II, nr. 2-3, februarie-martie, 1937, p. 68.
155. D.C. Georgescu, „Populația satelor românești”, în *Sociologie Românească*, Revista Secției Sociologice a Institutului Social Român, 02, nr. 02-03, februarie-martie, București: Institutul Social Român (Monitorul Oficial și Imprimeriile Statului, Imprimeria Centrală), 1937, pp. 70-72.
156. D.C. Georgescu, „Problema alimentației țărănești”, în *Sociologie Românească*, an I, nr. 2, februarie, București, 1936, p. 8.
157. Mircea Georgescu, *Principii și metode în legiurile române pentru reforma agrară*, București: „Bucovina”, 1943.
158. M. Georgescu, *Politica noastră agrară și legile de ocrotire socială, cu referire la teoria riscului în dreptul agrar și cu privire asupra asigurărilor sociale pentru gricultură în dreptul comparat*, Cluj: Imprimeria Fondul Cărților Funduare, 1937.
159. Constantin C. Gheorghiu, „Asistența medicală rurală în România”, în *Sociologie Românească*, an II, nr. 2-3, februarie-martie 1937, pp. 81-85.
160. Georgeta Ghionea, „Instituții cooperatiste în județul Dolj, în intervalul 1918–1948”, în *Arhivele Olteniei*, Serie Nouă, Nr. 27, București, Editura Academiei Române, 2013, p. 119–132.
161. G. Ghionea, „Mișcarea Cooperatistă Interbelică. Studiu de caz: Oltenia”, în *Arhivele Olteniei*, serie nouă, nr. 37, 2023, p.131.
162. G. Ghionea, „Mișcarea Cooperatistă Interbelică. Studiu de caz: Oltenia”, în *Arhivele Olteniei*, serie nouă, nr. 37, București, 2023, p.131.
163. Nicolae Ghiulea, „Caracterul politicii sociale pentru țărănime”, în *Societatea de Măine*, nr. 7-10, 1934, pp. 134-135.
164. N. Ghiulea, „Principiul cooperatist”, în *Societatea de Măine*, Anul IV, Nr. 39-40, Octombrie, 1927, pp. 460-461.
165. N. Ghiulea, *Asociațiile țărănești, formele istoricul și rezultatele asociației țărănești. Asociația țărănească în România*, București: „Cartea Românească”, 1926.
166. N. Ghiulea, „Buletinul „Astrei”: Organizarea țărănimii”, în *Societatea de Măine*, Anul II, N-rul 45, Noiembrie 1925, Cluj, pp. 797, 866-867.

167. N. Ghiulea, „Prefacerea socială prin cooperatie. Producția în regimul cooperatist”, în *Societatea de Măine*, Anul III, N-rele 35-36, August-Septembrie 1926, Cluj, 1926, p. 578.
168. I. Glăvan Dr., *Considerațiuni asupra stării sanitare a țăranului*, București: Ed. Cultura, 1920.
169. Anton Golopenția, „Gradul de modernizare al regiunilor rurale ale României”, în *Sociologie Românească*, București: Institutul Social Român, 1939, pp. 209-213.
170. A. Golopenția, P. Onică, *Recensământul agricol din Republica Populară Română, 25 Ianuarie 1948, extras din „Probleme Economice”, Nr.3, Martie*, București: Institutul Central de Statistică, 1948.
171. Eftimie Grama, *Chestiunea agrară și chestiunea țăărănească din Muntenia și Moldova: cauzele lor și reformele necesare pentru rezolvarea lor*, București: Lupta - Nicolae Stroilă, 1921.
172. Ilie Grămadă, „Învoielile agricole-una din cauzele fundamentale ale răscoalei din 1907 din Moldova”, în *Acta-Moldaviae-Meridionalis*, Anuarul Muzeului Județean „Ștefan cel Mare”, XII-XIV, , Vaslui: „Ștefan cel Mare”, 1990-1992, pp. 185-192.
173. Mărcuș C. Grațian, „Astra” și „Cooperatia”, în , *Societatea de Măine*, Anul V, N-rul 3, Februarie 1928, Cluj, 1928, pp. 58-59.
174. Ștefan Grecianu, „Discurs de deschidere al primului Congres Agricol în România”, în *Agrarul*, An III, nr. 40, 41, și 42, dec. 15-ian.1 și ian. 15,1903, p. 239.
175. Ernest Grințescu, „Ultimele legiuri agricole”, în *Calendarul Plugarilor* pe anul 1932, București, 1932, pp. 80-81.
176. Dimitrie Gusti, „Cunoaștere sociologică și acțiune culturală”, în *Sociologie Românească*, anul I, nr.4, Aprilie, București, 1936, p.4.
177. D. Gusti, „Semnificația Serviciului Social Obligatoriu”, în *Curentul*, Anul XI, No. 3859, sâmbătă 29 octombrie, 1938, pp. 2-3.
178. D. Gusti, „Starea de azi a satului românesc”, în *Sociologie Românească*, 03, nr. 10-12, octombrie-decembrie 1938, p. 432-436.
179. D. Gusti, „Știința Națiunii”, în *Sociologie Românească*, anul II, No.2-3, Februarie-martie, București, 1937, pp. 52-53.
180. D. Gusti, „Știința și pedagogia națiunii”, în *Sociologie Românească*, anul IV, nr. 07-12, iulie-decembrie 1942, București, pp. 359-374.
181. D. Gusti, „Un sistem de cercetări sociologice la teren”, în *Sociologie Românească*, An IV, nr. 04-06, aprilie-iunie, București, 1939, p. 153.
182. D. Gusti, „Anchetele monografice asupra economiei familiare (țăărănești ale seminarului de economie politică a Universității Iași”, în *Sociologie Românească*, anul III, 1938, nr. I 0-12, p. 551-553.
183. D. Gusti, *Starea de azi a satului românesc, 60 de sate românești I Populația*, București: Institutul de științe Sociale ale României, 1941.
184. Manuel Guțan: „Proclamația de la Islaz și nașterea constituționalismului liberal românesc”, *Studia Universitatis Babeș-Bolyai (SUBB) Iurisprudentia* nr. 4, 2020, pp. 369-370.

185. Spiru C. Haret, *Chestia țărănească*, București: Inst. De arte grafice „Carol Göbl”, 1905.
186. S.C. Haret, „Tovărășiile țărănești”, în *Albina*, Revistă Enciclopedică Populară, no. 11, anul VIII, 12 decembrie, 1904, București, p.286.
187. S.C. Haret, „Apel către proprietarii rurali”, în *Agrarul*, An II, nr. 21, martie 1, 1902, p. 279.
188. S.C. Haret, „Circulară privind tovarășiile țărănești”, în *Agrarul*, An IV, nr. 106, decembrie 19, 1904, p. 1168.
189. Ana-Ecaterina Hașegan, „Regulamentele lui Ion Codru-Drăgușanu pentru disciplinarea socială în comunitățile făgărășene la mijlocul veacului al XIX-lea”, în *CAI*, anul XXI, nr. 2 (41), Iulie–Decembrie 2022, pp. 60-61.
190. Traian Herseni, „Rostul Monografiilor sociologice”, în *Sociologie Românească*, anul I, nr. 1, București, 1936, p. 16.
191. T. Herseni, „Plan de studiu pentru cecetarea moralității satelor”, în *Sociologie Românească*, 01, nr. 10, octombrie, 1936, pp. 42-43.
192. T. Herseni, *Sociologia rurală*, București: Institutul de științe sociale a României, 1941.
193. Alexandru Hodoș, „În apărarea micii proprietăți”, în *Țara Noastră*, Cluj, anul IV, nr. 20, 20 mai 1923 pp. 632-634.
194. Damian Hurezeanu, „Situția social-economică a țăranimii înainte de 1907”, în *Studii Revistă de Istorie*, an. VIII, Nr.4, iulie-august, București: Editura Academiei Republicii Populare Române, 1955, pp. 50- 51.
195. D. Hurezeanu, „Civilizația modernă și spiritul critic în cultura română”, în *Xenopoliana*. Nr.VI. nr. 1-2, 1998, pp. 5-6.
196. D. Hurezeanu: „Privire critică asupra studierii problemei agrare în România la începutul sec. al XX-lea”, în *Studii privind Istoria Economică a României*, vol. I, București: Ed. Acad. R.P.R., 1961, pp. 47-137.
197. „Invenții românești brevetate în străinătate (Cronica agricolă)”, în *Agrarul, Organ al Societății Agrare a Marilor Proprietari. Agricultură-Viticultură-Zootehnie-Alimentație-Industrie-Comerț*, An II, nr. 32, august 15, București, 1902, p. 119.
198. „Îmbunătățirea sortii țăranului în România”, în *Țara Noastră*, Foaia Poporală a „Asociațiunii”, Anul I, nr 45, 4 noiembrie Sibiu, 1907, pp. 727-729.
199. C.I.Ș., „Împroprietărirea”, în *Calendarul Plugarilor* pe anul 1929, București, 1929, p. 231.
200. I., „Tovărășii, bănci, meșteșuguri, industrie casnică, port național”, în *Albina*, Anul XV, no.20, 12 februarie 1912, București, pp. 817-818.
201. Vasile Ilea Dr., „Prima școală țărănească din România Mare”, în *Transilvania*, Organ al Astrei, anul 73, nr.11, Sibiu, 1942, p. 856.
202. G. Ionescu-Șișești, „Măsuri legale luate de diferite țări după războiu pentru dezvoltarea agriculturii în comparație cu situația din România”, în *Arhiva Pentru*

203. D.G. Ionescu-Șișești, D.D. Ghițoiu și V. Georgescu, Îngrijitori de ediție, „Ce face plugarul harnic în fiecare lună”, în *Calendarul Plugarilor pe anul 1921*, București, 1921, pp. 46-47.
204. M. Iosa, „Relațiile agrare din România în deceniul premergător Primului Razboi Mondial”, în *Revista de Istorie*, tom 35, nr 2, februarie, București: Editura Academiei, 1982.
205. Mircea Iosa, „Opinii asupra istoriografiei problemei agrare din România (1913 1921)”, în *Revista de Istorie*, Tom, 36, nr. 6, București, 1983.
206. C.I. Istrati, „Cum trebuie să înțelegem învățământul agricol”, în *Agrarul*, An II, nr. 31, august 1, 1902, pp. 97-98.
207. C. Jornescu, „Alimentația poporului român și producția agricolă a țării”, în *Analele Economice și Statistice*, București, an XXII (1939), nr. 7-12, iulie-decembrie.
208. Alina Juravle, Henri H. Stahl, „Un sociolog social-democrat”, în *Sfera Politicii*, nr. 175.
209. Ion Kalinderu, „Circulară privind alimentarea țăranului”, în *Agrarul*, An III, nr. 61, noiembrie 1, 1903, pp. 664- 666.
210. I. Kalinderu, „Cuvântarea d-lui I. Kalinderu la congresul științelor sociale rostită în ziua de 25 septembrie 1906”, în *Albina*, Anul X, No. 1, 1 Octombrie, București, 1906, pp. 1329-1331.
211. Kalinderu, „Produsele agricole ale țăranilor”, în *Agrarul*, An II, nr. 33, septembrie 1, București, 1902, p. 126.
212. Vasile M. Kogălniceanu, *Chestiunea țărănească*, București: Tipografia „Gutenberg”, 1906.
213. V.M. Kogălniceanu, „Alimentarea țăranului, (O circulară a domeniului Kalinderu)”, în *Agrarul*, An III, nr. 61, noiembrie 1, 1903, p. 663.
214. V.M. Kogălniceanu, „Amânarea recensământului”, în *Agrarul*, An II, nr. 19, februarie 1, 1902, pp. 229-230.
215. V.M. Kogălniceanu, „Băncile Populare”, în *Agrarul*, An III, nr. 51, iunie 1, 1903, pp. 509-510.
216. V.M. Kogălniceanu, „Învoielile agricole”, în *Agrarul*, An I, nr. 14, noiembrie 15, 1901, p. 162.
217. V.M. Kogălniceanu, „Ministerul Agriculturii și Ministerul Instrucțiunii”, în *Agrarul*, An II, nr. 32, august 15, 1902, p. 109.
218. V.M. Kogălniceanu, „Ministerul Agriculturii”, *Agrarul*, An III, nr. 44, februarie 15, 1903, p. 346-348.
219. V.M. Kogălniceanu, „Moșiile statului”, în *Agrarul*, An I, nr. 15, decembrie 1, 1901, pp. 178-189.
220. V.M. Kogălniceanu, „Muncitorii străini”, în *Agrarul*, An III, nr. 56, august 15, 1903, p. 595.
221. V.M. Kogălniceanu, „Nevoia unui congres agrar”, în *Agrarul*, An III, nr. 58, septembrie 15, 1903, pp. 621-622.

222. V.M. Kogălniceanu, „Școlile de adulți (Proiecte și idei economice)”, în *Agrarul*, An V, nr. 108, ianuarie 2, 1905, p. 1185.
223. V.M. Kogălniceanu, „Sindicatul agricole. Băncile populare și operațiunile lor sindicale”, în *Agrarul*, An III, nr. 59, octombrie 1, 1903, pp. 635-638.
224. V.M. Kogălniceanu, *Un cuvânt asupra învoielilor agricole, Conferința ținută la Ateneul din București în seara de 2 februarie 1907, la serbarea Cercului „Șezătoarea Săteanului”*, București: Noua Tip. Profesională, Dimitrie C. Ionescu, 1907.
225. Lăcusteanu, „Importanța pieței austriece pentru agricultura României, (Discuțiile Congresului Agricol)”, în *Agrarul*, An III, nr. 59, octombrie 1, p. 640.
226. Victor Lazăr, „Ardealul și Ardelenii II”, *Biblioteca Poporală a Asociațiunii*, anul XI, nr. 97, Sibiu: Editura Asociațiunii, 1921, p. 66.
227. F.A., *Legea Copeiației din 1929*, București: Ed. Inst. De Arte Grafice „Curierul Judiciar”, 1929.
228. Petre Lenghel-Izanu, „Alimentatia și îmbrăcăminte în Bârsana, Maramureș”, în *Sociologie Românească*, 04, nr. 04-06, aprilie-iunie 1939, pp. 271-275.
229. Cristian Lupu, „Lupta învățătorului cu absenteismul în școala românească din Transilvania (1868-1918)”, *CAI*, anul XV, nr. 1-2 (28-29), Ianuarie–Decembrie 2016, pp. 195-203.
230. Ioan Lupulescu, „Introducerea de mașini agricole și industriale în România”, în *Agrarul*, An I, nr. 11, octombrie 1, 1901, pp. 128-131.
231. Dr. Lux, „Ne dă pământul cât poate?”, în *Albina*, Revistă Enciclopedică Populară, Anul XVII, No.35, 25 maiu 1914, București, pp.1369-1371.
232. „Memoriul asupra rezoluțiilor luate de primul Congres agricol în România ținut în capitală, în zilele de 14, 15, și 16 decembrie 1902”, în *Agrarul*, An III, nr. 40, 41, și 42, dec.15-ian.1 și ian.15, 1903, pp. 270-275.
233. „Micile gospodării naționale”, în *Țărănimea*, Anul I, No.2, 5 Julie, Oravița, 1925, p.2.
234. „Modernizarea satelor”, în *Țărănimea*, ziar pentru interesele Banatului, Anul II, Nr. 9, 28 febr, Oravița, 1926, p. 2.
235. „Monografia comunei Șeghiște”, în *Transilvania*, an 42, nr. 3, 1911, pp. 205-230.
236. „Moșierii expropriați din Banat cer revizuirea reformei agrare”, în *Țărănimea*, ziar pentru interesele Banatului, Anul III, Nr.18, 1 Maiu, Oravița, 1927, p.2.
237. T. Mândru, „Cum stăm cu plugaria” în *Calendarul Plugarilor pe anul 1935*, București, 1935, p 81.
238. Ion Manolescu, „Educația fizică și pre-regimentară a satului”, în *Școala și Viața*, Revista Asociației Generale a Învățătorilor din România, an I, nr. 7, septembrie, București, 1930, p. 423-424.
239. Alexandre Manuila, *Le problème agraire en Roumanie, Tirage a part de la <<Revue Économique et sociale>>*, Lausanne, 1945.

240. Sabin Manuilă, „Organizarea sanitară a satului”, în *Sociologie Românească*, 02, nr. 02-03, februarie-martie 1937, pp. 87-90.
241. George Em. Marica, „Încercare de definiție a satului”, în *Revista de Psihologie*, Vol. V, nr. 1, Ianuarie-Martie, Sibiu: Editura Institutului de Psihologie al Universității, 1942, p. 15.
242. G. Em. Marica, „Fenomenul tradiției”, în *Revista de Psihologie Teoretică și Aplicată*, vol. VIII, nr. 4, octombrie-decembrie, Cluj: Tip. „Cartea Românească”, 1945, pp. 301–219.
243. G. Em. Marica, *Migrația populației din mediul rural. Istoricul problemei la noi și premisele sale*, Studia Universitatis „Babeș-Bolyai”, Series Sociologia, XVI, 1971.
244. I. Measnicov, „Mortalitatea populației rurale românești”, în *Sociologie Românească*, 02, nr. 04, aprilie, București, 1937, pp. 158-167.
245. V. Mihăilescu, „O hartă a principalelor tipuri de așezări rurale din România”, în *Buletinul Societății Regale Române de Geografie*, Tom XLVI, București, 1927, p. 63.
246. Ion Mihalache, „Cuvintele d-lui Ion Mihalache către săteni”, în *Gazeta Satelor*, Foaia partidului Național-Țărănesc, Anul I, No.2, 12 Decembrie, 1933, Roman: Tipografia „Rapid”, p.3.
247. I. Mihalache, *Doctrina țărănească*, București, 1923.
248. Ministerul de Interne, *Numărul țăranilor cari și-au arendat pământul de bunăvoie și cauzele acestor arendări*, București: Imprimeria Statului, 1907.
249. I. Mircescu, *Obștile satești pentru arendări de moșii*, Ploiești, 1909.
250. Alexandru Mitru, „Școala românească de după război: 1918-1920”, în *Tyragetia* 225, s.n., vol. XV [XXX], nr. 2, 2021, pp. 225-235.
251. Gromoslav Mladenatz, „Politica cooperativă”, în *Enciclopedia României*, vol. IV, București: Economia Națională, 1943, p. 628.
252. R.S. Molin, „Viitorul cooperativelor”, în *Țărănimea*, Ziar pentru Interesele Banatului, Anul I, Nr. 21, 15 Noembr, Oravița, 1925, p. 3.
253. A.V. Moraru, „Profetul reacționar (N. Iorga) și «Sămănătorul» sau ruralizarea conservatorismului românesc”, în *CAI*, anul XX, nr. 2 (39), Iulie–Decembrie 2021, pp. 155–158, 163.
254. Adrian Moraru, „Poporanismul: de la un precursor improbabil (Al. Odobescu) la imposibila sinteză (G. Ibrăileanu, C. Stere)”, *CAI*, anul XV, nr. 2(31), Iulie–Decembrie 2017, pp. 117-136.
255. Adrian.Valentin Moraru, „Bonjuriștii” și „duelgii”, în *CAI*, anul XVIII, nr. 2 (35), Iulie–Decembrie 2019, pp. 72-88.
256. A.V. Moraru, „Mircea Vulcănescu” și „Dimensiunea românească a existenței”, în *CAI*, anul XIX, nr. 1 (36), Ianuarie–Iunie 2020, pp. 15-16.
257. R.S. Motin, „Camerile Agricole”, în *Țărănimea*, Ziar pentru Interesele Banatului, Anul I, Nr.8, 16 Aug., Oravița, 1925, p.2.
258. Dr. Mureșan, „Mociu”, în *Transilvania*, An XLV, Nr. 7-9, Decemvrie, 1914, p. 275.

259. Dr. Mureșan, „Mociu”, în *Transilvania, Organul societății culturale „Astra”*, Anul 59, Nr. 12, Decembrie, 1928, p.1047.
260. Emil Mureșan, „Mociu”, în *Transilvania, Organul societății culturale „Astra”*, Anul 61, Nr. 7-10, Iulie-Octombrie, 1930, p.69.
261. Emil Mureșianu, „Mociu”, în *Transilvania, Organul societății culturale „Astra”*, Anul 60, Nr. 10-11, Octombrie-Noembrie, 1929, p.839.
262. „Neliniștea la sate”, în *Agrarul*, An VI, nr. 42, iulie 25, 1907, p. 1.
263. Florin Nacu, De la „clăcășie” la „neoioabăgie” – repere istoriografice privind evoluția „chestiunii țărănești”, în *Arhivele Olteniei*, Institutul De Cercetări Socio-Umane „C.S. Nicolăescu-Plopșor” 50 de ani de activitate, Nr. 29, Serie Nouă, Craiova: Editura Academiei Române 2015, p. 135.
264. A. Nasta, „Colonizarea”, în *Calendarul Plugarilor* pe anul 1925, București, 1925, p. 138.
265. A. Nasta, „Creditul pentru plugari”, în *Calendarul Plugarilor pe anul 1935*, București, 1935, pp. 71-72.
266. A. Nasta, „Măsurarea pământului expropriat”, în *Calendarul Plugarilor* pe anul 1924, București, 1924, pp. 118-120.
267. Al. Nasta, „Satul model”, în *Arhiva pentru Știință și Reformă Socială*, Organ al Institutului Social Român, Anul VII, numărul 1-2, București: Editura Institutul Social Român, 1927, pp.64-66; 71; 80-82.
268. I. Neagoe, „Legătura dintre pelagră și criza noastră financiară”, în *Agrarul*, An III, nr. 51, iunie 1, București, 1903, p. 510.
269. Simona Nicoară, „Introducere Reconceptualizări și reorientări în cercetarea ruralului”, în *Caiete de antropologie istorică*, anul XXII, nr. 2 (43), Iulie–Decembrie, 2023, pp. 5–14.
270. S. Nicoară, „O perspectivă istorico-antropologică despre națiune și naționalism”, în *CAI*, anul I, nr. 1, ianuarie-iunie, Cluj-Napoca, 2002, pp.48-58.
271. S. Nicoară, „Reflecție introductivă: istoria alimentației în bucătăria științelor”, în *CAI*, anul XIX, nr. 2 (37), Iulie–Decembrie, 2020, pp.11-12.
272. S. Nicoară, „Astra jubilară: serbările de la Blaj (1911)”, în *CAI*, anul XIV, nr. 1-2 (26-27), Ianuarie–Decembrie, 2015, pp. 38, 58-59.
273. S. Nicoară, „Higiena rurală, între idealuri și realitate, la sfârșitul sec. al XIX-lea și începutul sec. XX”, în *Seminatores in Artium Liberalium Agro*. Studia in honorem et memoriam Barbu Ștefănescu, Cluj-Napoca: Academia Română. Centrul de Studii Transilvane, 2014, pp.211-220.
274. Alexandru Nicolaescu, „Teoretizarea mișcării cooperatiste”, în *Paginile Revistei Transilvania (1901-1914)*, pp. 44-51.
275. G.N. Nicoleanu, „Reflecțiuni agricole”, în *Agrarul*, An I, nr. 6, iulie 15, 1901, pp. 73-74.
276. Elena Niculiță-Voronca, *Datinele și credințele poporului român. Adunate și așezate în ordine mitologică, vol. II*, București: Editura Saeculum Vizual, 2008.

277. „Obștii sătești”, în *Albina Revistă Enciclopedică Populară*, Anul XVII, no. 17, 19 ianuarie, 1914, p. 637.
278. A O „Mașini agricole noi”, în *Calendarul Plugarilor pe anul 1921*, București, 1921, pp. 106-110.
279. Marcel Olinescu, „Portul sătenilor din regiunea județul Arad”, în *Sociologie Românească*, 04, nr. 04-06, aprilie-iunie, 1939, pp. 275-280.
280. Adrian Onofrei, „Legislația agrară în Transilvania în perioada interbelică”, *Revista Bistriței*, VII, 1993, Bistrița-Năsăud, pp. 229.
281. Gheorghe Oprescu, *Arta țărănească la români: Lucrare însoțită de cincizeci și opt tabele de ilustrații*, București: Cultura Națională, 1922.
282. V. Oprescu-Spineni, „Emigrarea la oraș a locuitorilor din Spineni-Olt”, în *Sociologie Românească*, 02, Nr. 04, Aprilie, București, 1937, Pp. 183-184.
283. Vasile C. Osvadă C., *Reforma agrară pentru Transilvania, Banat, Crișana și Maramureș*, București, 1921.
284. V. Osvadă, „Prospect pentru înființarea unei Centrale pentru tovărășiile sătești, la Orăștie”, în *Tovărășia*, an II, 21 decembrie, Orăștie, 1907, p. 2.
285. V. C. Osvadă, „Mișcarea cooperativă”, în *Transilvania*, anul XLIII, 1-2/, 1912, pp. 1-38.
286. „Pentru plugăria noastră – În fața unei calamități” (după “Revista economică”), în *Biserica și Școala*, An XXXVII, nr. 4, Arad, 1913, pp. 26-27.
287. „Proprietatea mijlocie”, în *Agrarul*, An VI, nr. 44, septembrie 15, 1907, p. 1-2.
288. Victor Păcală, *Monografia comunei Rășinari*, Sibiu: Tip. Tipografiei Arhidiecezane, 1915.
289. V. Păcală, „Să mîntuim arta națională: (crestături în lemn)”, în *Transilvania*, an 51, nr. 1, Sibiu, 1920, pp. 67-74.
290. Gheorghe Panu, *Cercetări asupra stărei țăranilor în veacurile trecute. Volumul I, Părțile 1 și 2*, București: Institutul de Arte Grafice „Eminescu”, 1910.
291. Nicolae Paplica, *Contribuțiuni la rezolvarea chestiunii agrare*, București: Institutul de editură și arte grafice „Flacăra”, 1913.
292. M. Păsculescu, „Starea și nevoile țăranului, (Discuțiile Congresului Agricol)”, în *Agrarul*, An III, nr. 60, octombrie 15 1903, pp. 652-655.
293. Ion Păun Otiman, „Ruralul Românesc În Secolul XX – Un Secol De Iluzii, dezamăgiri Și Speranțe (I)”, în *Agricultura Banatului – anul XXVII – nr. 1*, Martie, Timișoara: Agroprint, 2018.
294. Alex. Constantin Păun, *Propuneri pentru organizarea vieții sătești*, București: „Editura Noastră”, 193?.
295. Gh. Păun, „Activitatea C.A.M-ului pentru ridicarea satelor”, în *Calendarul Plugarilor pe anul 1940*, București, 1940, pp. 113-114.
296. Ștefan Păun, Cristina Stanciu, *Satul românesc după Primul Război Mondial 1920-1930*, București: Cartea Universitară, 2007.

297. Dragoș Petrescu, „Asociații și instituții culturale în România interbelică”, în *Carpica*, XXXIII, Publicată de: Complexul Muzeal „Iulian Antonescu” din Bacău, Iași, Editura Documentis, 2004, pp.263-264.
298. V. Petrescu, „Vechiul drept românesc și indivizibilitatea lotului țărănesc”, în *Sociologie Românească*, 02, nr. 04, aprilie 1937, pp. 168-169.
299. I. Petrescu-Burloiu, „Tipurile de casă din comuna Șanț-Năsăud”, în *Sociologie Românească*, Anul III, Nr. 1-3, ianuarie-martie, București, 1938, p.36.
300. Emil Petrini, „O orientare nouă în agricultură”, în *Calendarul Plugarilor pe anul 1935*, București, 1935.
301. E. Petrini, „Situatiunea lucrărilor de expropriere și împrăștiere în Transilvania, Banat, Crișana și Maramureș, pe ziua de 1 Mai 1924”, în *Viața Agricolă*, Anul XV, nr. 11, 1 iunie, București, 1924, pp. 323.
302. E. Petrini, *Reforma Agrară, în Banatul, Crișana, Maramureșul 1918-1928*, București: Editura Cvltvra Națională, 1929.
303. Antim Popa, „Fapte și realizări în Despărțământul Clujului”, în *Transilvania*, Buletin de Tehnică Culturală, Anul 65, Nr.2, Martie-Aprilie, Sibiu: Editura Asociațiunii, 1934, pp.118-119.
304. Ioan Pop-Câmpeanu, „Pricinuitoarii boalelor, Plantele de leac (medicinale)”, în *Biblioteca populară a Asociațiunii* Anul XVII, Nr. 146, Sibiu, 1927, p. 9-10, 27.
305. Ion Popescu – Puțuri, Andrei Oțetea (coordonatori), *Documente privind marea răscoală a țăranilor din 1907, vol. II (Desfășurarea răscoalei în Moldova)*, București: Editura Academia R.S.R., 1983.
306. I. Popescu, *De ce trebuie îmbunătățită soarta țăranilor?*, București, 1914.
307. Gabriel Popescu, Nicolae Istudor, *Colecția Probleme de politică agrară, Gospodăria țărănească în economia rurală*, București: Editura ASE, 2017.
308. Lorin Popescu, „Împliniri regale. O viață nouă la sate. Opera făurită de Fundația Principele Carol prin echipele studențești”, în *Curentul*, Anul XI, No. 3831, sâmbătă 1 octombrie 1938, p. 7.
309. M. Popescu-Spineni, „Geografia Economică a Satului Drăguș”, în *Sociologie Românească*, 04, nr. 04-06, aprilie-iunie 1939, pp. 186-199.
310. I. Popovici, „Chestiunea țărănească”, în *Agrarul*, An III, nr. 56, august 15, 1903, pp. 595-596.
311. Emil Prager, „Arhiva documentară – problema locuințelor”, în *Arhiva pentru Știința și Reforma Socială*, Anul III, No. 2-3, București, F.A., p.281.
312. Emil Precup, „Cum s'a organizat și cum a decurs școala pentru țărance din Gherla”, în *Transilvania*, Buletin de Tehnică a Culturii, Sibiu, an 66, nr. 3, mai-iunie 1935, pp. 149-154.
313. George Precup, „Unitatea noastră culturală”, în *Trasilvania*, nr. 5, septembrie-octombrie 1910, p. 334.
314. Gheorghe Preda, „Evocări și însemnări ce privesc țăranimea”, în *Viața Ilustrată*, anul VIII, nr. 2, februarie, Cluj: Episcopia Ort. Română, 1943, pp. 11–13.

315. Octavian Prie, *Agricultura țărănească în Ardeal. Contribuțiuni la organizarea hotarului țărănesc*, Cluj: Institutul de Arte Grafice „Ardealul”, 1937.
316. Valeriu Pușcariu, „Sate, Orașe, Regiuni: Trei sate românești: Măgina, Cacova și Poiana (însemnări de geografie umană)”, în *Societatea de Măine*, Anul II, n-rii 51 și 52, Duminică 20 și 27 Decembrie, Cluj, 1925, pp.902-903.
317. „Reforma legii electorale și interesele proprietății rurale”, în *Agrarul*, An VI, nr. 35, aprilie 1, 1907, p. 1.
318. „Reuniunea română agricolă din comitatul Sibiiului”, în *Bunul Econom*, Anul I, nr. 2, 8/20, Ianuarie, Orăștie, 1900, p. 5.
319. „Rolul marii proprietăți și dezvoltarea României”, în *Agrarul*, An VI, nr. 10, martie 19, 1906, p. 1.
320. S.P. Radianu, „Tehnica agricolă nouă”, în *Calendarul Plugarilor pe anul 1922*, București, 1922, pp. 84-86.
321. Doina Radu, „Atanasie Marian Marienescu (1830-1914)”, în *Ziridava*, IX, Arad: Tipografia Arad, 1978 , pp. 341-368.
322. V.S. Radu, „Casa rurală și proprietatea mare”, în *Agrarul*, An I, nr. 4, iunie 15, 1901, p. 38.
323. Gheorghe N. Rădulescu, „Contribuțiuni la îndrumarea agriculturii”, în *Pagini Agrare și Sociale*, III, 9 – 10, 1926, p. 185.
324. Constantin Rădulescu-Motru, „Psihologia satelor”, în *Societatea de Măine*, Cluj, 1927, pp. 27-28.
325. Ordeanu, *Răscoalele țăranilor și muncile agricole*, București 1907.
326. *Fundația Regală Principele Carol, Căminul Cultural*, nr. 15 februarie 1927, București: Fundația Culturală Principele Carol.
327. Simion Retegan, „Aspecte ale stratificării sociale în satul românesc din Transilvania la mijlocul sec. al XIX-lea”, în *Anuarul Institutului de Istorie și Arheologie*, Tomul XXIII, Cluj-Napoca: Editura Academiei Republicii Socialiste România, 1980, p. 311.
328. Radu Rosetti, *Pentru ce s-au răscolat țăranii*, București: Socec&Co, 1907.
329. *Casa Rurală: Legea și statutele*, Ediție Oficială, București: Stabilimentul Grafic „Albert Baer”, 1908.
330. Traian Rus, „Noi date privind situația moșior în perioada interbelică”, în *Apulum. Arheologie-Istorie-Etnografie*, XVIII, Alba-Iulia, 1980, p. 544-552.
331. „Statutele tovarășiei agricole”, în *Agrarul*, An II, nr. 18, ianuarie 15, 1902, pp. 220-222.
332. „Să ne deprindem cu lucrurile bune!”, în *Țara Noastră*, Foaia Poporală a . „Asociațiunii”, Anul I, Nr. 13, 25 Martie, Sibiiu, 1907, pp. 202-205.
333. „Săptămâna și Agrarul”, în *Agrarul*, An VI, nr. 35, aprilie 1, București, 1907, p. 2.
334. „Scirile dilei”, în *Gazeta Transilvaniei*, Anul LXVII, Nr. 38, 19 Februarie(3Martie), Brașov: Tipografia Aurel Mureșianu, 1904, p.3.

335. „Serbările culturale”, în *Tara Noastră*, Anul I, Nr. 34, 19 August 1907, pp. 551-553.
336. „Sindicatul agricole, (Proiecte și idei economice)”, în *Agrarul*, An IV, nr. 86, august 1, 1904, p. 1009.
337. „Societatea Agrară”, în *Agrarul*, An VI, nr. 1, ianuarie 8, 1906, p. 2.
338. „Școale pentru oamenii în vârstă”, în *Tara Noastră*, Anul I, Nr. 48, 25 Noembrie 1907, pp. 785.
339. A.S.R. „Principele Ferdinand și agricultura”, în *Agrarul*, An VI, nr. 12, aprilie 16, 1906, p. 1.
340. Samoilă, „Cărți din orice părți”, în *Revașul*, nr. 13, 26 martie, Cluj: Tipografia „Carmen”, 1904, p. 54.
341. Dumitru Șandru, *Reforma agrară din 1921 și loturile demonstrative*, București: Editura Academiei Republicii Socialiste România, 1975.
342. D. Șandru, *Satul românesc între anii 1918 și 1944*, București: Casa de Presă și Editură „Cronica”, 1996.
343. D. Șandru, *Populația rurală a României între cele Două Războaie Mondiale*, Iași: Editura Academiei Române, 1980.
344. Ioana Sărac, Roland Olah, „Reforma agrară din 1921 și procesul coloniștilor” în *Revista Hiperboreea*, Revistă de Istorie, Artă și Cultură, Anul 1, Nr. 12, București, 2012, pp. 30- 35.
345. Nicolae Săulescu, „Școala țărănească a «Astrei». Câteva principii”, în *Transilvania*, an 73, nr. 10, octombrie 1942, pp. 757–764.
346. N. Săulescu, „Școala Țărănească”, în *Gând Românesc*, nr. 8-9, anul IV, Cluj, 1936, pp. 471-472.
347. N. Săulescu, „Școala superioară țărănească”, în *Gând Românesc*, anul II, nr. 5, 1934, Cluj, pp. 304–305.
348. Constantin Schifirneț, „Viziunea lui Eminescu despre societatea românească”, în *Revista Română de Sociologie*, serie nouă, București, anul XI, nr. 3–4, 2000, pp. 235–246.
349. Ion Scutaru, *Statul țărănesc din punct de vedere economic și politic*, București, 1935.
350. Mihai Șerban, „Astra și agricultura”, în *Transilvania*, an 61, Nr. 1-6 (Ian.-Iunie 1930), pp. 199-203.
351. M: Șerban, *Problemele noastre social-agrar, Studiu din domeniul politicii economice și sociale*, București: Impr. „Independența”, 1914.
352. Constantin Sesceoreanu, „Agricultori asociați-vă!”, în *Calendarul Plugarilor pe anul 1935*, București, 1935, pp. 73-75.
353. Romul Simu, Comuna „Viitorul”. Sfaturi și pilduri pentru înaintarea unui sat prin sine însuși”, în *Tara Noastră*, An. 2, Nr. 15, aprilie, Sibiu, 1907, p. 4.
354. R. Simu, „Trebuința de a ne îmbunătăți plugăria”, în *Bunul Econom*, an I, nr. 1, 25 decembrie 1899/6, ianuarie, 1900, pp. 2-3.

355. Tiberiu Spârchez Dr., „Astra medicală la sate”, în *Societatea de Măine*, Anul IV, N-rul 19, 15 maiu 1927, Cluj, pp. 256-257.
356. Spic, „Sărăcia noastră, ce nu știu plugarii”, în *Țărănimea*, Anul I, Nr.15, 4 Oct., Oravița, 1925, p.1.
357. Henri H. Stahl, „Satul românesc discuție de filosofia și sociologia culturii”, în *Sociologie Românească*, 02, nr. 11-12, noiembrie-decembrie, București, 1937, p. 490.
358. H.H. Stahl, „Spițe de neam țărănești”, în *Sociologie Românească*, 01, nr. 10, octombrie, București, 1936, pp. 5-7, 36, 51.
359. H.H. Stahl, „Vecinătățile din Drăguș”, în *Sociologie Românească*, 01, nr. 01, ianuarie București, 1936, pp.19-31.
360. H.H. Stahl, „Comentarii la sociologia răzcoalelor țărănești”, în *Viitorul Social*, Revistă de Sociologie și Științe Politice, anul VI, București, 1977, pp. 518.
361. H.H. Stahl, *Satele devălmașe, Contribuțiuni la studiul satelor devălmașe românești, Ediția a doua, revăzută, vol. I, Confederații de ocol, structuri teritoriale și tehnici agricole*, București: Editura Cartea Românească 1998.
362. Irina Stahl, H. Stahl, „Două Generații, Tatăl Și Fiul, în timpul Primului Război Mondial”, în *Revista Română de Sociologie*, Serie Nouă, anul XXIX, nr. 3-4, 2018, p.376.
363. Apostol Stan, „Ion I. C. Brătianu și asimilarea primei generații de socialiști” în *Xenopoliana*, VI. 1998. 1/-2, p. 182.
364. Barbu Ștefănescu, „Istoria rurală românească și perspectiva metodologică a antropologiei istorice”, în *CAI*, anul VII, nr. 1-2 (12-13), ianuarie - decembrie 2008, pp. 21-29.
365. B. Ștefănescu, „Violență și sociabilitate rurală”, în *CAI*, anul I, nr. 2, iulie - decembrie 2002, p. 36.
366. B. Ștefănescu, „Casa Rurală”, în *Calendarul Plugarilor pe anul 1924*, București, 1924, pp. 181-182.
367. *Știința Și Reforma Socială*, Organ al Asociației pentru Studiul și Reforma Socială, Anul V, nr. 1-2, București, 1924, 3-4, p. 413.
368. Iosif Stoichiția, „Astra și Igina publică”, în *Transilvania*, an 61, Nr. 1-6, Ian.-Iunie, Sibiu, 1930, pp. 177-181.
369. Glenn-Davis Stone, „Malthus, Agribusiness, and the Death of the Peasantry”, *Current Anthropology*, vol. 42, no. 4, August-October 2001, pp. 575-578.
370. Petre Suciu, „Clasele sociale la Românii ardeleni”, în *Viața Românească*, Revistă Literară și Științifică, anul XVI, No.6, iunie, 1924, Iași, p.381.
371. Alina-Ioana Șuta, „Relevanța muzeelor etnografice în reconstituirea habitatului rural transilvan la mijlocul sec. al- XIX-lea și începutul sec. XX”, în *CAI*, anul VII, nr. 1-2 (12-13), ianuarie - decembrie 2008, pp. 217-244.
372. „Teatru și petrecere în Frata”, în *Unirea Poporului*, Anul VI, Nr. 7, 17 Februarie, Blaj, 1924, p.3.
373. „Tovărășie pentru vinderea în comun”, în *Tovărășia*, an II, 10 Septembrie, Orăștie, 1907, pp. 102.

374. Țărănimea, „D. Vasile Goldiș în Valea Carașului”, în *Țărănimea*, Anul I, Nr.14, 27 Sept., Oravița, 1925, p.2.
375. Ion.V. Tarția, „Țăranul român. Încercare de sociologie rurală (II)”, în *Societatea de Mâine*, anul XI, nr 7-10, iulie-octomvrie, București, 1934, pp. 142-144.
376. Oct.C. Tăslăuanu, „Organizare economică a țăranimii”, în *Transilvania*, anul XLII, 3/1911, pp. 232-238.
377. Oct.C. Tăslăuanu, „Organizarea satelor noastre”, în *Transilvania*, Revista Asociațiunii pentru Literatura Română și Cultura Poporului Român, Nr. 2, martie-aprilie 1911, Sibiu, pp. 117-121.
378. Oct.C. Tăslăuanu, „Serbările din Blaj”, în *Luceafărul*, nr. 18, Sibiu, 1911, p. 393.
379. Emilena Irinela Tatu, „Factorii ce au influențat învățământul rural în România Interbelică”, în *Studii și articole de istorie*, vol. LXXXII, 2015, pp.129.
380. Constantin C. Teodorescu, *Legea de reformă agrară pentru Basarabia. Adnotată cu desbaterile din Sfatul Țării și din Parlament*, Chișinău: Tipografia Societății de editură națională „Luceafărul”, 1921.
381. C. Teodorescu, „Basarabia”, în *Buletinul Statistic al României*, seria IV, vol. XIV, nr. 1, București, 1919, p. 38.
382. Ion-Broșteni Teodorescu, „Semănați grâu cât de mult!” în *Albina* Revistă pentru Popor, Anul XXI, No. 36-37, București, 1922, p.537.
383. Alex. Țințariu, „Slugărnicia”, *Tara Noastră*, Foaia poporală a „Asociațiunii”, Anul I. 7 Octomvrie, Sibiu, 1907. Nr. 41, pp. 674-675.
384. Alex. Țințariu, „S-au schimbat vremurile”, în *Tara noastră*, Foaia Poporală a Asociațiunii, anul I, nr. 21, 20 mai, Sibiu, 1907, pp. 349–350.
385. Patriciu Țiucra, „Astra și Școala”, în *Transilvania*, an 61, Nr. 1-6, ian.-iun., Sibiu, 1930, p. 167.
386. Octavian Țivu, *În labirintul reformei agrare (VII): Legea din 27 noiembrie 1918*.
387. Traian Toplișteanu, „A. M. Marienescu”, în *Analele Banatului*, Anul III, Nr. 3, Iulie-Septembrie, Timișoara, 1930, pp. 1-14.
388. Bulandra Traian, „Cooperația agricolă”, în *Calendarul Plugarilor pe anul 1921*, București, 1921, p. 73.
389. Marin Trușcă, *Țăranul, Talpa românității*, Craiova: Contrafort, 2010.
390. Gh. Tulbure, „Toader Vidican: țăranul de după război”, în *Tara Noastră*, anul VIII, nr. 6, 27 februarie, București, 1927, pp. 103-106.
391. I. Tunesu, „Bunele tradiții străbune”, în *Agrarul*, An II, nr. 26, mai 15, 1902, pp. 29-30.
392. Ion Țurcanu, *Relații agrare din Basarabia în anii 1918 - 1940*, Chișinău: Editura Universitas, 1991.
393. C. Tussea, „Micșorarea numărului zilelor de sărbători la sate”, în *Agrarul*, An III, nr. 50, mai 15, 1903, pp. 486,487.

394. „Un Nemuritor: Nicolae Grigorescu”, în *Țara Noastră*, Anul I. Nr. 33, 12 August Sibiu, 1907, pp. 535.
395. „Un studiu francez despre agricultura României”, în *Agrarul*, An I, nr. 3, iunie 1, 1901, p.34.
396. I. Vacaru „Înbunătățirea vieții la sate”, în *Țărănimea*, Ziar pentru Interesele Bantului, Anul I, Nr. 25, 29 Noembr., Oravița, 1925, p.1.
397. Janecke Vilhelm, *Casa țărănească și casa boierească din România*, București: Editura Casei Școalelor, 1932.
398. Romulus Vuia, *Câteva observațiuni și constatări asupra păstoritului și asupra tipurilor de case la români*, București: Tiparul Cultura Națională, 1924.
399. R. Vuia, *Le village roumain de Transylvanie et du Banat*, București: Extrait de „Le Transylvanie”, Bucarest, 1937.
400. R. Vuia, *Așezările, casa și portul țăranului român din Ardeal și Banat*, s.a., s.l., s.n.
401. Mircea Vulcănescu, „Excedentul populației agricole și perspectivele gospodăriei țărănești”, în *Sociologie Românească*, 02, nr. 02-03, februarie-martie, București, 1937, pp. 95-100.

IV. LUCRĂRI GENERALE

- 1 Petre Andrei, *Sociologie generală*, Iași: Polirom, Fundația Academică „Petre Andrei”, 1997.
- 2 Constantin Anghelache, Mădălina Gabriela Anghel, Iordan Pertescu, Emilia Gogu, *Evoluția centenară a învățământului din România*, București: Editura Economică, 2018.
- 3 G.G. Antonescu, *Educație și cultură. Actualități și Perspective*, București: Editura «Cultura Românească» Institut de Editură, Arte Grafice și Confecțiuni de Hârtie, 1928.
- 4 G.G. Antonescu, Iosif Gabrea, *Organizarea învățământului*, București: Editura Institutului Pedagogic Român, 1933.
- 5 T.C. Aslan, *Politica agrară a României*, Bucuresci: Socec&Co, 1909.
- 6 P.S. Aurelian, *Despre sistemele de cultură și raportul lor cu starea socială*, Bucuresci: «Voința Națională», 1891.
- 7 Victor Axenciuc, *Evoluția Economică a României, Cercetări statistico-istorice 1859-1947, Vol.II. Agricultura*, București: Editura Academiei Române, 1996.
- 8 Virgil Bădulescu, „Educația fizică a tineretului și pregătirea sa în vederea serviciului militar”, în *Ministerul Instrucției, Cultelor și Artelor. Direcția Educației Poporului, Program de lucru pentru acțiunea culturală*, București: Monitorul Oficial și Imprimeriile Statului. Imprimeria Națională, 1933.

- 9 C.I. Baicoianu, *Exproprierea și lărgirea colegiilor electorale pentru clarificarea intereselor românești. Cuvânt către cetățenii alegători*, București: Im. Independența, 1914.
- 10 Carmen-Cornelia Balan, *Sociologie aplicată, Monografia centrată pe problemă*, București: Editura Tritonic, 2004.
- 11 Paul-Emanoil Barbu, *Din istoria cooperăției de consum și de credit din România, vol. II*, București: Editura Universul, 2000.
- 12 Nicolae Basilescu, *Ordinea socială și adversarii ei, Socialism, Comunism, Anarhism, Causele revoluțiunilor sociale*, București: Monitorul Oficial și Imprimeriile Statului, 1938.
- 13 N. Bazilescu, *Pentru drept și libertate. Legea suspectilor!*, București: Albert Baer, 1909.
- 14 Ernest Bernea, „Timpul la țăranul român”, în *Revista Fundațiilor Regale*, anul VII, nr. 12, 1 decembrie, București, 1940.
- 15 Henry Bernstein, „The Peasantry” in *Global Capitalism: Who, Where and Why?*, Socialist Register 2001, pp. 25-26.
- 16 Lucian Boia, *Două secole de mitologie națională*, București: Editura Humanitas, 2005.
- 17 L. Boia, *Eugen Brote (1850-1912)*, București: Editura Litera, 1974.
- 18 L. Boia, *Suveranii României. Monarhia o soluție?*, București: Humanitas, 2014.
- 19 V.L. Bologa, *Din istoria medicinei românești și universale*, București: Editura Academiei Republicii Populare Române, 1962.
- 20 Jean-Claude Bontron, „Le concept de ruralité à l'épreuve du changement social”, in: *Territoires ruraux et développement, Quel rôle pour la recherche ?*, Cemagref Éditions/Association Descartes, 1994.
- 21 Salvador Brădeanu, *Curs de politică și legislație agrară*, Sibiu: „Cartea Românească din Cluj”, 1943.
- 22 Lucreția Brancovici, *Artă românească din Banat*, București, s. n., 1932.
- 23 Vintilă I. Brătianu, *Economia națională a României Mari*, *Democrația*, VII, nr. 4-5, mai, 1919.
- 24 V.I. Brătianu, *Problemele ce se pun pentru înfăptuirea și consolidarea României Mari*, *Democrația*, VII, nr. 1, februarie 1919.
- 25 Bratu, „Alcoolismul și școala”, în *Calendariu pe anul comun dela Christos 1907*, întocmit după gradurile și clima Ungariei și a României, Sibiu: Editura și Tiparul Tipografiei Archidieceșane, 1907, p.150.
- 26 V. Bulgaru, *Către o nouă reformă agrară?*, București, 1936.
- 27 Gheorghe Buzatu, Ioan Scurtu, *Istoria românilor în secolul XX (1918.1948)*, București: Ed. Paideia, 1999.
- 28 I.L. Caragiale, *1907 din primăvară până'n toamnă*, București: Tipografia ziarului „Adevărul”, 1907.

- 29 Ioan Ciochină-Barbu, *Perspective istorico-juridice privind evoluția cooperației în România*.
- 30 Ion L. Ciomac, Valeriu Popa-Necșa, *Munții Apuseni. Cercetări asupra stărilor economice din Munții Apuseni*, București: Tipografia ziarului „Universul”, 1936.
- 31 Monica Cîrstea, *Proclamația regelui Ferdinand*.
- 32 Elena Cojan și Sorin Teodorescu, *Antologie. Documente, literatură, artă*, București: Editura Didactică și Pedagogică, 1977.
- 33 Leonida Colescu, *Mișcarea Populațiunei României în 1895*, București: Institutul de Arte Grafice «Eminescu», 1900.
- 34 Ion Conea, „Geografia satului românesc, Așezare, Formă, Structură”, în *Sociologie Românească*, Anul II, nr. 2-3, Februarie –Martie, București: Institutul Social Român, 1937, pp. 65-66.
- 35 Marin Constantin, *Criza româno-maghiară*.
- 36 R.J. Crampton, *Eastern Europe in the Twentieth Century*, London: Routledge, 1994.
- 37 Ion Creangă, *Ioan Roată și Vodă Cuza*, Iași: Editura Sagittarius Libris, 1999.
- 38 Constantin Cubleşean, *Ioan Slavici*, București: Ed. Recif, 1994.
- 39 Vasile Dobrescu, *Elita Românească În Lumea Satului Transilvan 1867–1918*, Târgu-Mureș: Editura Universității „Petru Maior” 1996.
- 40 Sabina Fati, *Centru și periferie în discursul politic. Elita ardeleană, o elită simbolică*, Cluj-Napoca: Centrul de Resurse pentru Diversitate Etnoculturală, 2007.
- 41 Iacob Felix, *Din istoria igienei: sciire postumă*, București: Institutul de Arte Grafice „Carol Göbl”, 1905.
- 42 C. Filipescu, *Marea enciclopedie agricolă*, București : Ed. PAS., vol. II, 1938.
- 43 I.C. Filitti, *Opere alese*, ediție îngrijită de Georgeta Penelea, București: Editura Eminescu, 1985.
- 44 A. Frunzănescu, *Evoluția chestiunii agrare în România. Privire istorică-Aspecte actuale-Tendința*, București: Imprimeria Națională, 1939.
- 45 Iosif I. Gabrea, *Școala românească. Structura și politica ei 1921-1933*, București, 1934.
- 46 I.I. Gabrea, *Din problemele pedagogiei românești*, București: Editura Cultura românească S.A.R., 1937.
- 47 I.I. Gabrea, *Mișcarea Pedagogică din România între anii 1920-1940*, București: Editura Bucovina I. E. Torouțiu, 1940.
- 48 Constantin Georgescu, *Exproprierea din punct de vedere Juridic, economic și social*, Iasi: Tip. Dacia, 1914.
- 49 Onisifor Ghibu, *Nu din partea aceea*, București: Ed. Eminescu, 1985.
- 50 Constantin C. Giurescu, *Cuvântările Regelui Carol I, vol. I: 1866-1886*, București: Editura Fundației pentru Literatură și Artă „Regele Carol II”, 1939.

- 51 Aurel Gociman, *România și revizionismul maghiar*, București: Tipografia ziarului „Universul”, 1934.
- 52 Gr.N. Grecianu, *Reformele anunțate. Exproprierea. O părere asupra acestei reforme*, București: Inst. de Arte Grafice Carol Göbl, 1914.
- 53 Dimitrie Gusti, Tr. Herseni, H.H. Stahl, *Monografia – teorie și metodă*, București, Editura Paideia, 1999.
- 54 D. Gusti, „Bazele științifice ale Serviciului Social”, în *Sociologie Românească*: Revista Secției Sociologice a Institutului Social Român, 04, nr. 01-03, ianuarie-martie, București: Editura: Fundația Culturală Regală „Principele Carol”, 1939.
- 55 Constantin Hamagiu, ș.a., *Codul general al României, vol. XXVII, partea II*, București: Editura Librăria Universală Alcala & Co., 1939.
- 56 Traian Herseni, *Istoria sociologiei românești. Sociologia academică (Ediție îngrijită de Marin Diaconu și Ioana Herseni)*, București: Editura Renaissance, 2007.
- 57 Keith Hitchins, *Afirmarea națiunii: mișcarea națională românească din Transilvania, 1860-1914*, trad. Sorana Georgescu-Gorjan, București: Ed. Enciclopedică, 2000.
- 58 K. Hitchins, *România 1866-1947*, București: Ed. Humanitas, 1996.
- 59 Eric Hobsbawm, *Age of Extremes: The Short Twentieth Century, 1914–1991*. London: Michael Joseph, 1994.
- 60 Gheorghe Iancu, *Contribuția Consiliului Dirigent la consolidarea statului național unitar român (1918-1920)*, Cluj-Napoca: Ed. Dacia, 1985.
- 61 G. Ibrăileanu, *Spiritul Critic în Cultura Românească*, Iași: „Viața Românească”, 1909.
- 62 *Institutul Social Român, Noua Constituție a României: 23 de prelegeri publice: cu o anexă cuprinzând Nouile Constituții Europene*, București: Editura Cvltvra Națională, 1923.
- 63 Ion Ionescu, *Îmbunătățirea culturii țăranilor. Resultatele dobândite în ferma-modelu de la Bradu*. Bucuresci: Brosiura IV. (Tipografia Romanului, Carol Göbl), 1876.
- 64 Gheorghe Ionescu-Sisești, *Politica agrara cu privire specială la România*, Iași: TipoMoldova, 2001?.
- 65 G. Ionescu-Șișești, *Agricultura în epoca contemporană*, București: „Argus” 1928.
- 66 G. Ionescu-Șișești, *Structure agraire et production agricole de la Roumanie*, Bucarest: Adeverul, 1924.
- 67 Nicolae Iorga, *Sate și preoți din Ardeal*, București: Inst. de Arte Grafice „Carol Göbl”, 1902.
- 68 N. Iorga, *În era „reformelor”. Discursuri Politice rostite în camera deputaților 1907-1909*, Vălenii de Munte: „Neamul Românesc”, 1909.
- 69 Nicolae Isar, *Romania sub semnul modernizării - De la Alexandru Ioan Cuza la Carol I (1859 – 1914)*, București: Editura Universitară, 2010.

- 70 N. Isar, *Prehudiile căderii lui Cuza-Vodă cu trei serii de acte inedite privitoare la mișcarea revoluționară de la 3/15 august 1865 din București și la urmările ei*, București: Editura „Monitorul Oficial și Imprimeriile Statului, Imprimeria Națională”, 1943.
- 71 Constantin Kirițescu, *Criza învățământului secundar și reforma liceului*, București: Institutul Social Român, 1928
- 72 Áron Kovács, *Conceptul de transformare în gândirea politică românească și maghiară din Transilvania (1830-1848)*, Teza de doctorat, Coordonator științific: Prof. univ. dr. Victor Neumann Candidat: Áron Kovács.
- 73 „Legea asupra învățământului primar profesional, primar superior și normal primar din 1900”, în *Antologia legilor învățământului din România*, 2004.
- 74 Maria Larionescu, *Istoria sociologiei românești (The History of Romanian Sociology)*, București: Editura Universității din București, 2007.
- 75 *Legislația sanitară în România modernă, 1874-1910*, Cluj-Napoca: Presa Universitară Clujeană, 2009.
- 76 V. Liveanu, M. Rusenescu, Tr. Lungu, M. Iosa, I. Kovacs, V. Bozga, *Relații agrare și mișcări țărănești în România, 1908 - 1921*, București: Ed. Pol, 1967.
- 77 Eugen Lovinescu, *Istoria civilizației române moderne*, București: Ed. Ancora, 1925.
- 78 Cristian Lupu, *Învățătorimea românească din Transilvania între 1870-1918. Rolul ei pedagogic, social și național*, teză de doctorat, coord. științ. Prof. univ. dr. Simona Nicoară, Cluj-Napoca, 2018.
- 79 George Macovescu(coord.), *Nicolae Titulescu-Documente Diplomatice*, București: Editura Politică, 1967.
- 80 Virgil. N. Madgearu, *Evoluția economiei românești*, București: Independența Economică, 1940.
- 81 V.N: Madgearu, *Agrarianism, Capitalism, Imperialism*, București: Institutul de Arte Grafice «Bucovina», 1936.
- 82 George Em Marica, *Satul ca structură psihică și socială. Curs de sociologie rurală* (Editor: A. Negru), Cluj-Napoca: Editura Argonaut, 2004.
- 83 G.Em. Marica, *Studii sociologice*, Cluj-Napoca: Centrul de Studii Transilvane, Fundația Culturală Română, 1997.
- 84 G. Em. Marica, *Satul ca structură psihică și socială. Curs de sociologie rurală*, Editor: A. Negru, Cluj-Napoca: Editura Argonaut, 2004.
- 85 Șerban Mihai, *Problemele noastre social-agrare, Studiu din domeniul politicii economice și sociale*, București: Imprimeriile „Independența”, 1914.
- 86 Ion Mihalache, *Țărănism și Naționalism, Cuvântare rostită la deschiderea Cercului de Studii al Tineretului Național-Țărănesc din București, în ziua de 17 Decembrie 1935*, București, 1936.
- 87 I.V. Moldovan,, „ Informațiuni”, în *Clujul*, Ziar Independent, Anul II, nr. 17, 27 aprilie, Cluj: Tiparul Inst. De Arte Grafice Alexandru Anca, 1924, p. 17.

- 88 Bogdan Murgescu, *România și Europa: Acumularea decalajelor economice (1500-2010)*, Iași: Polirom, 2010.
- 89 Andrei Negru, Emil Pop, Salánki Zoltán, Florența Stăvărache, Silviu G. Totelecan, *Sociologia clujeană interbelică : repere teoretice și empirice*, Cluj-Napoca: Argonaut, 2002.
- 90 P.P. Negulescu, *Reforma învățământului. Proiecte de legi*, București: Ed. Casei Școalelor, 1927.
- 91 Simona Nicoară, „Reconceptualizări și reorientări în cercetarea ruralului”, în *CAI*, anul XXII, nr. 2 (43), Iulie–Decembrie, 2023.
- 92 S. Nicoară, *Națiunea modernă. Mituri. Simboluri, Ideologii*, Cluj-Napoca: Editura Accent, 2002.
- 93 Alexandru Ofrim, *Cheia și psaltirea. Imaginarul cărții în cultura tradițională românească*, Pitești: Editura Paralela 45, 2001.
- 94 Titu Onișor, *Opera legislativă a Consiliului Dirigent*, București: Institutul de Arte Grafice și Editură „Marvan”, 1937.
- 95 Constantin I. Oprescu, *Cooperația, Aspecte ale economiei românești, material documentar pentru cunoașterea unor probleme în cadrul planului economic*, București: Tipografia Curții Regale F. Göbl Fii S.A., 1939.
- 96 Zigu Ornea, *Sămănătorismul (Ediția A II-A revizuită și adăugită)*, București: Editura Minerva, 1971.
- 97 Z. Ornea, *Tradiționalism și modernitate în deceniul al treilea*, București, 1980.
- 98 Maria Oroian, *Doctrina economică a țărănismului în România*, Cluj-Napoca, Editura Risoprint, 2005.
- 99 Teodor. V Păcățian,, *Cartea de aur sau luptele politice naționale ale românilor de sub coroana ungară, Volumul V*, Sibiu: Tipografia Arhidiecezană, 1909.
- 100 John Paget, *Hungary and Transylvania; with remarks on their condition, Social, Political, and Economical*, Londra, publicată de Samuel Bentley, 1839.
- 101 Tache Papahagi, *Graiul și folklorul Maramureșului*, București: Cvltvra Națională, 1925.
- 102 Ștefan Pascu, *Din Răsunetul Procesului Memorandist în Masele Populare*, Sibiu: Tiparul Institutului de Arte Grafice „Dacia Traiană”, 1944.
- 103 Ștefan Păun, Cristina Stanciu, *Satul românesc după Primul Război Mondial 1920-1930*, București: Cartea Universitară, 2007, p.57.
- 104 Gheorghe Platon, *Istoria modernă a României*, București: Editura Didactică și Pedagogică, 1985.
- 105 Negru E. Pop, Florența Stavarache, Salánki Z., Silviu. G. Totelecan, *Sociologia clujeană interbelică. Repere teoretice și empirice*, Cluj-Napoca: Editura Argonaut, 2002.
- 106 Alexandra Pop, *Potențialul de dezvoltare și modernizare a României în prima jumătate a sec. XX din perspectiva demografico-economică (rezumat)*, Conducător Științific: Doctorand: Prof. Univ. Dr. Nicolae Păun, candidat: Alexandra Pop. Cluj – Napoca, 2012.

- 107 Maria-Simona Popescu, *Realismul popular în nuvelele lui Ioan Slavici*, Ed.Sf.Ierarh Nicoale, 2010.
- 108 Gheorghe Preda, *Activitatea „Astrei” în 25 ani dela Unire (1818-1943)*, Sibiu: Editura „Astrei”, 1944.
- 109 *Proiectul de program și statutul Partidului Țărănesc*, București: Imprimeriile Statului, 1922.
- 110 Aurel Răduțiu, *Incursiuni în istoriografia vieții sociale*, Cluj: Editura Dacia, 1973.
- 111 Liviu Rebreanu, *Lauda țaranului român: discurs rostit la 29 mai 1940 în ședința publică solemnă*, București: Monitorul Oficial și Imprimeriile Statului. Imprimeria Națională, 1940.
- 112 L. Rebreanu, *Opere II, Răscoala*, București: Ed. Univers Enciclopedic, 1997.
- 113 Simion Retegan, *În umbra clopotnițelor. Școlile confesionale greco-catolice din dieceza Gherlei între 1875-1885*, Argonaut: Cluj Napoca, 2008.
- 114 S. Retegan, *Sate și școli românești din Transilvania la mijlocul sec. al XIX-lea (1867-1875)*, Cluj-Napoca: Ed. Dacia, 1994.
- 115 Jean-Pierre Rioux, Jean-François Sirinelli, dir., *Pour une histoire culturelle*, Paris: Éditions Seuil, 1997.
- 116 Zoltán Rostás, *Sala luminoasă. Primii monografiști ai Școlii gustiene*, București: Editura Paideia, 2003.
- 117 Traian I. Rotariu, *Recensământul din 1900, Transilvania*, București, Staff: 1999-2006.
- 118 T.I. Rotariu, *Recensământul din 1900, Transilvania. Vol. 2: Populația după ocupații*, București: Staff, 2006.
- 119 M. Roth dr., *Memoriu asupra cauzelor mortalității populațiunii româno-creștine în raport cu cea de rit mozaic cu un proiect pentru ameliorarea relelor existente. Un studiu de hygiene publică comparativă*, București: Tipografia Thiel & Weiss, 1880.
- 120 George Rusu, *Politica agrară a României*, București: Tip. Dorneanu Isvor, 26, 1940.
- 121 Ioan Scurtu, „De la noi vrem pământ la reforma agrară”, 22 decembrie 2011.
- 122 Scurtu, coordonator, *Istoria Românilor, vol. VIII, România întregită (1918-1940)*, București: Editura Enciclopedică, 2003.
- 123 Scurtu, *Istoria Partidului Național-Țărănesc*, Iași: Editura TipoMoldova, 2010.
- 124 M. Serban, *Problemele noastre social-agrare*, Bucuresti, 1914.
- 125 M.N. Seulescu, *Chestiunea agrară, discurs Pronunțat în ziua de 20 Februarie 1899*, Craiova: Tipo-Litografia Națională Ralian și Ignat Samitca, 1889.
- 126 Ioan-Russu Șirianu, *Iobăgia, volumul I, până la finea sec. XV*, Arad: Tiparul Tipografiei Diecezane Gr.Or. Române.
- 127 I.R. Șirianu, *Românii de peste Carpați*, București: Inst de arte Grafice Carol-Gobl, 1908.

- 128 I.R. Șirianu, *Românii din statul ungar*, București: Ed. Autorului, 1904.
- 129 Ioan Slavici, *Mara*, București: Editura Steaua Nordului, 2007.
- 130 Ovidiu Soare, *Inițiative spirituale, culturale și sociale prezente în satul românesc interbelic*.
- 131 Eugeniu Sperantia, *Introducere în sociologie (Introduction to Sociology)*, vol. I. *Istoria concepțiilor sociologice ed. a II-a, revăzută și adăugită*, București: Casa Școalelor, 1944.
- 132 Henri H. Stahl, *Eseuri critice despre cultura populară românească*, București: Ed. Minerva, 1983.
- 133 Alexandra Pop Stanca, *Gândirea social-economică a profesorului Nicolae Ghiulea*, teză de doctorat, Coordonator științific, Prof. univ. dr. Mária Magdolna Vincze, Doctorand, Stanca Alexandra Pop, Cluj-Napoca, 2013.
- 134 Stanciu Stoian, *Sociologia și pedagogia satului*, București: Editura Prometeu, 1943.
- 135 A.I. Șuta, Oana Mihaela, Tămaș Alin, Ciupală Constantin, Bărbulescu Vlad, Popovici, *Legislația Sanitară În România Modernă (1874–1910)*, Cluj-Napoca: Presa Universitară Clujeană, 2009.
- 136 Svetlana Suveică, *Basarabia în primul deceniu interbelic (1918-1928): modernizare prin reforme*, Chișinău: Editura Pontos, 2010.
- 137 M. Toma, „Starea poporului roman”, în *Biblioteca Săteanului Romanu*, Gherla: Imprimeria Georgiu Lazaru, 1881, pp. 5-13.
- 138 Alexandru Tzigara-Samurcaș, *Scrieri despre arta românească*, București: Editura Meridiane, 1987.
- 139 Elena Văcărescu, „Discurs la Academia Română, 2 februarie 1937”, în *Revista Academica*, nr. 10 (58), august 1995.
- 140 Ion Vasiliu, „Agricultura”, în volumul *Aspecte ale Economiei Românești : material documentar pentru cunoașterea unor probleme în cadrul planului economic*, București: SN, 1939, p. 66.
- 141 Traian Vedinaș, *Cercetarea monografică de la Măguri Studia Universitatis „Babeș-Bolyai”*, Sociologia-Politologia, anul XXXVIII, 1, 1993.
- 142 Cătălina Vrabie, *Dezbaterea intelectuală în perioada interbelică*.
- 143 Max Weber, „Capitalisme et société rurale, în Tracés”, *Revue de Sciences humaines*, 29, 2015.